

Bakalářská práce

Motivace žáků ZŠ v České Kamenici pro trávení volného času ve volnočasových organizacích

Studijní program:

B0111A190021 Pedagogická studia

Autor práce:

Adéla Strnadová

Vedoucí práce:

PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Liberec 2024

Zadání bakalářské práce

Motivace žáků ZŠ v České Kamenici pro trávení volného času ve volnočasových organizacích

Jméno a příjmení:

Adéla Strnadová

Osobní číslo:

P21000326

Studijní program:

B0111A190021 Pedagogická studia

Zadávající katedra:

Katedra pedagogiky a psychologie

Akademický rok:

2022/2023

Zásady pro vypracování:

Cíl: Cílem práce je zjistit, čím jsou motivováni žáci ZŠ v České Kamenici pro trávení volného času ve volnočasových organizacích a navrhnout způsob, jak posilovat motivaci žáků ZŠ k organizovanému aktivnímu trávení volného času.

Metody: analýza dokumentů, dotazník pro žáky, dotazník pro rodiče

Postup:

1. Rešerše a studium odborné literatury
2. Příprava, realizace a vyhodnocení dotazníkového šetření
3. Hledání možností posílení motivace k organizovanému aktivnímu trávení volného času

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování práce:

tištěná/elektronická

Jazyk práce:

čeština

Seznam odborné literatury:

ČECH, T. 2002. Efektivní využívání volného času jako součást životního stylu dětí v postmoderní společnosti. *Pedagogická orientace* 2002, č. 2, s. 108 až 113.

HÁJEK, B., HOFBAUER, B., PÁVKOVÁ, J. 2008. *Pedagogické ovlivňování volného času: současné trendy*. Praha: Portál.

MATĚJČEK, Z. 2008. *Co děti nejvíc potřebují*. Praha: Portál.

SKUTIL, M. 2011. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál.

Vedoucí práce:

PaedDr. Jitka Jursová, Ph.D.

Katedra pedagogiky a psychologie

Datum zadání práce:

7. dubna 2023

Předpokládaný termín odevzdání: 25. dubna 2024

L.S.

prof. RNDr. Jan Pícek, CSc.
děkan

doc. PhDr. Dana Kasperová, Ph.D.
garant oboru

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

Poděkování

Děkuji své vedoucí práce paní doktorce Jitce Jursové za trpělivost, za její cenné rady, připomínky, veškerý věnovaný čas a podporu při tvorbě mé bakalářské práce. Dále děkuji řediteli Základní školy T. G. Masaryka a gymnázia v České Kamenici, p. o. Mgr. Bc. Danielu Preislerovi za umožnění realizace dotazníkového šetření na základní škole. V neposlední řadě děkuji své rodině a blízkým za podporu.

Anotace

Bakalářská práce se zabývá motivací žáků základní školy pro trávení volného času ve volnočasových organizacích, konkrétně ve městě Česká Kamenice. V teoretické části práce jsou vymezeny pojmy z oblasti motivace, volného času, zájmového a neformálního vzdělávání. Jedna z kapitol je také věnována specifikaci této věkové kategorie, a to zejména potřebám dětí školního věku. Důležitou součástí je také kapitola o činitelích a faktorech, které ovlivňují volný čas žáků základní školy. Praktická část shrnuje výsledky dotazníků a navrhuje možné návrhy posílení motivace pro ty, kteří nejsou dostatečně motivováni pro organizované aktivní trávení volného času ve volnočasových organizacích.

Klíčová slova

Volný čas, základní škola, volnočasové organizace, motivace, zájmové útvary, žáci

Annotation

The bachelor's thesis deals with the motivation of elementary school students for spending their free time in leisure organizations, specifically in the city of Česká Kamenice. In the theoretical part of the thesis, concepts from the field of motivation, free time, hobby and informal education are defined. One of the chapters is also dedicated to the specification of this age category, especially the needs of school-age children. An important part is also the chapter on agents and factors that influence the free time of elementary school students. The practical part summarizes the results of the questionnaires and suggests possible suggestions for strengthening motivation for those who are not motivated enough for organized active spending of free time in leisure organizations.

Key words

Leisure time, primary school, leisure time organizations, motivation, interest groups, pupils

Obsah

PODĚKOVÁNÍ	1
ANOTACE	2
KLÍČOVÁ SLOVA	2
ANNOTATION	3
KEY WORDS	3
SEZNAM GRAFŮ	1
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	3
ÚVOD	4
TEORETICKÁ ČÁST	6
1. VOLNÝ ČAS	6
1.1 VYMEZENÍ POJMU VOLNÝ ČAS	6
1.2 NÁPLŇ VOLNÉHO ČASU	7
1.3 VÝZNAM A FUNKCE VOLNÉHO ČASU	8
1.4 VÝCHOVA MIMO VYUČOVÁNÍ	9
1.5 VOLNÝ ČAS DĚTÍ A MLÁDEŽE	10
1.6 FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ VOLNÝ ČAS DĚTÍ A MLÁDEŽE.....	11
1.6.1 <i>Dítě</i>	12
1.6.2 <i>Rodina</i>	12
1.6.3 <i>Přátelé a vrstevníci</i>	13
1.6.4 <i>Dospělí, pedagogičtí pracovníci, vzor</i>	14
1.6.5 <i>Společnost, hromadné sdělovací prostředky</i>	14
2. ZÁJMOVÉ A NEFORMÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	16
2.1 SMYSL A FUNKCE NEFORMÁLNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ	16
2.2 ORGANIZOVANÁ ZÁJMOVÁ ČINNOST	18
2.2.1 <i>Zájem</i>	18
2.2.2 <i>Rozdělení zájmů</i>	19
2.2.3 <i>Formy volnočasových aktivit</i>	21
2.3 INSTITUCE PRO VOLNÝ ČAS V ČESKÉ REPUBLICE	22
2.4.1 <i>Domy dětí a mládeže</i>	23
2.4.2 <i>Školní družina</i>	24
2.4.3 <i>Základní umělecká škola</i>	24
3. MOTIVACE	25
3.1 DEFINICE MOTIVACE	25
3.2 DRUHY A ZPŮSOBY MOTIVACE	25
3.3 TEORIE MOTIVACE	26
3.4 MOTIVACE DĚTÍ A MLÁDEŽE	26
4 CHARAKTERISTIKA VÝVOJOVÝCH ZVLÁŠTNOSTÍ VĚKOVÉ SKUPINY	28
4.1 RANÝ A STŘEDNÍ ŠKOLNÍ VĚK	28
4.2 STARŠÍ ŠKOLNÍ VĚK.....	30
PRAKTICKÁ ČÁST	32
5 ORGANIZACE PRO VOLNÝ ČAS V ČESKÉ KAMENICI	32
5.1 CENTRUM DĚTÍ A MLÁDEŽE ČESKÉ KAMENICE, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE.....	32

5.2	ZÁKLADNÍ UMĚLECKÁ ŠKOLA ČESKÁ KAMENICE, PŘÍSPĚVKOVÁ ORGANIZACE	32
6	MOTIVACE ŽÁKŮ K ORGANIZOVANÉMU TRÁVENÍ VOLNÉHO ČASU.....	33
6.1	CÍLE VÝZKUMU	33
6.2	SKUPINA RESPONDENTŮ	33
6.3	PŘEDVÝZKUM	34
6.4	VÝSLEDKY DOTAZNÍKOVÉHO ŠETŘENÍ.....	34
6.5	DISKUZE.....	52
6.6	ZÁVĚRY Z VÝZKUMU	54
6.7	NÁVRHY ZPŮSOBU MOTIVACE.....	56
6.7.1	<i>Medializace</i>	<i>56</i>
6.7.2	<i>Spolupráce s rodiči</i>	<i>57</i>
6.7.3	<i>Spolupráce se školou.....</i>	<i>57</i>
6.7.4	<i>Ukázky aktivit.....</i>	<i>58</i>
6.7.5	<i>Pomoc s nalezením zájmu</i>	<i>58</i>
6.7.6	<i>Otevřený klub</i>	<i>59</i>
6.7.7	<i>Lektor, vedení.....</i>	<i>59</i>
6.7.8	<i>Náplň obsahu</i>	<i>60</i>
6.7.9	<i>Metody, formy aktivit</i>	<i>60</i>
6.7.10	<i>Viditelné výsledky, úspěchy</i>	<i>61</i>
7	ZÁVĚR	62
8	SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	63
	SEZNAM PŘÍLOH.....	66

Seznam grafů

- Graf č. 1- náplň volného času u dětí 1. stupně ZŠ
- Graf č. 2- náplň volného času u dětí 2. stupně ZŠ
- Graf č. 3- přehled využití volnočasových aktivit u dětí 1. stupně ZŠ
- Graf č. 4- přehled využití volnočasových aktivit u dětí 2. stupně ZŠ
- Graf č. 5- přehled navštěvovaných volnočasových organizací dětmi 1. stupně ZŠ
- Graf č. 6- přehled navštěvovaných volnočasových organizací dětmi 2. stupně ZŠ
- Graf č. 7- důvody využívání volnočasových organizací u dětí 1. stupně ZŠ
- Graf č. 8- důvody využívání volnočasových organizací u dětí 2. stupně ZŠ
- Graf č. 9- výběr volnočasových aktivit u dětí 1. stupně ZŠ
- Graf č. 10- výběr volnočasových aktivit u dětí 2. stupně ZŠ
- Graf č. 11- typy volnočasových aktivit, které děti 1. stupně navštěvují
- Graf č. 12- typy volnočasových aktivit, které děti 2. stupně navštěvují
- Graf č. 13- počet zájmových činností u dětí 1. stupně ZŠ
- Graf č. 14- počet zájmových činností u dětí 2. stupně ZŠ
- Graf č. 15- typy kroužků u dětí 1. stupně ZŠ
- Graf č. 16- typy kroužků u dětí 2. stupně ZŠ
- Graf č. 17- důvody nevyužívání organizovaných volnočasových aktivit dětmi 1. st. ZŠ
- Graf č. 18- důvody nevyužívání organizovaných volnočasových aktivit dětmi 2. st. ZŠ
- Graf č. 19- aktivity, které v České Kamenici chybí podle rodičů dětí 1. stupně ZŠ
- Graf č. 20- aktivity, které v České Kamenici chybí podle dětí 2. stupně ZŠ
- Graf č. 21- vhodná motivace k volnočasovým aktivitám navržená rodiči dětí 1. stupně ZŠ
- Graf č. 22- vhodná motivace k volnočasovým aktivitám navržená dětmi 2. stupně ZŠ
- Graf č. 23- přehled využití zkoušky kroužku před přihlášením u dětí 1. stupně
- Graf č. 24- přehled využití zkoušky kroužku před přihlášením u dětí 2. stupně
- Graf č. 25- důvody nesouhlasu rodičů s přihlášením dítěte 1. stupně ZŠ na kroužek
- Graf č. 26- důvody nesouhlasu rodičů s přihlášením dítěte 2. stupně ZŠ na kroužek
- Graf č. 27- důvody přihlášení na kroužek přes nesouhlas dítěte 1. stupně ZŠ
- Graf č. 28- důvody přihlášení na kroužek přes nesouhlas dítěte 2. stupně ZŠ
- Graf č. 29- důvody odhlášení dětí 1. stupně z kroužků

Graf č. 30- důvody odhlášení dětí 2. stupně z kroužků

Graf č. 31- dodatky rodičů k nabídce volnočasových aktivit v České Kamenici

Graf č. 32- dodatky dětí k nabídce volnočasových aktivit v České Kamenici

Seznam použitých zkratk

CDM	Centrum dětí a mládeže
ČR	Česká republika
DDM	Dům dětí a mládeže
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
OP	operační program
p. o.	příspěvková organizace
RVP	Rámcově vzdělávací program
ZČ	zájmová činnost
ZŠ	Základní škola
ZUŠ	Základní umělecká škola
ZÚ	zájmový útvar

Úvod

Bakalářská práce se zabývá motivací žáků Základní školy T. G. Masaryka v České Kamenici k aktivnímu trávení volného času ve volnočasových organizacích. K tomuto tématu mne inspirovalo mé vlastní zaměstnání, práce pedagoga volného času v Centru dětí a mládeže Česká Kamenice, p. o. Jelikož jsem sama vedoucí několika zájmových útvarů, zajímá mě, proč děti navštěvují či nenavštěvují volnočasové organizace. V České Kamenici se jedná konkrétně o Centrum dětí a mládeže Česká Kamenice, příspěvková organizace a Základní uměleckou školu. Po zjištění výsledků dotazníků a odкрыtí hlavních důvodů, proč děti a mládež zájmové útvary nenavštěvují a neúčastní se ani nabízených veřejných akcí, vytvořím návrh motivace také pro tyto jedince.

Město Česká Kamenice zřizuje Centrum dětí a mládeže Česká Kamenice, příspěvková organizace, které pod sebou skrývá i dům dětí a mládeže. Nabídka volnočasových aktivit je zde pestrá, pro všechny věkové kategorie, přesto však někteří nejsou dostatečně motivováni k tomu, aby se zájmových útvarů či nejrůznějších akcí účastnili. Zajímá mě tedy, proč děti nevyužívají, či naopak, proč využívají činnosti DDM. Rozhodnutí totiž nezáleží vždy jen na jejich výběru a volbě.

Cílem mé bakalářské práce je zjistit, čím jsou či nejsou motivováni žáci ZŠ v České Kamenici pro trávení volného času ve volnočasových organizacích. Jelikož se způsoby motivace mohou lišit i z hlediska věku, budu zjišťovat motivaci u žáků 1. i 2. stupně ZŠ, a to pomocí dotazníkového šetření. Na výsledky dotazníků dále budou navazovat návrhy vhodných způsobů posilování motivace u těchto dětí. Výsledky jistě budou zohledňovány při propagaci a plánování zájmových útvarů v Centru dětí a mládeže Česká Kamenice, příspěvková organizace a budou využitelné i pro ostatní volnočasové a zájmové organizace.

V první kapitole je vysvětlen pojem volný čas, který je jistě stěžejní v této bakalářské práci. Nalezneme zde definice různých autorů, vymezení volného času a v neposlední řadě také náplň volného času neboli volnočasové aktivity zaměřené právě na děti a mládež. Více si rozebereme faktory, které v tomto směru využití volného času rozhodování dítěte mohou ovlivňovat

Vysvětlení zájmového a neformálního vzdělávání je zahrnuto ve druhé kapitole, a to včetně popisu institucí pro volný čas v České republice.

Třetí kapitola je věnována samotné motivaci. Jsou zde také rozebrány jednotlivé druhy motivace a jejich specifika, jelikož práce sleduje za cíl zjistit způsob a úroveň motivace dětí.

Charakteristikou zvláštností věkového období, které je pro tuto práci také velmi důležité, se zabývá kapitola čtvrtá.

Další kapitola, která je již součástí praktické části bakalářské práce, představuje volnočasové organizace v České Kamenici a jejím nejbližším okolí, konkrétněji s CDM a ZUŠ, které působí přímo v tomto městě. Navštěvuje je tak nejvíce žáků zdejší ZŠ.

Šestá kapitola rozebírá samotné dotazníkové šetření a vyhodnocování výsledků, které z něj vyplynou. Objevuje se tu několik navržených způsobů motivace, které by posílily motivaci dětí, které nevyužívají volnočasové organizace a netráví svůj volný čas aktivně a organizovaně. Navrhnuté způsoby motivace slouží k inspiraci pro budoucí propagaci a nabídku volnočasových aktivit ve všech volnočasových organizacích.

TEORETICKÁ ČÁST

Pro správné zkoumání problematiky motivace pro aktivní organizované trávení volného času dětí musíme v první řadě jasně vymezit a objasnit pojmy, které se týkají řešené problematiky. Pochopení jednotlivých pojmů povede k jasnějšímu přehledu o daném tématu.

Primárním a nejdůležitějším prostředím, kde dochází k ovlivňování volného času dětí je především rodina, děti ale mohou být ovlivněny především svými zájmy a potřebami nebo svými vrstevníky a v neposlední řadě mohou podlehnout vlivu společnosti.

1. Volný čas

Způsob trávení volného času má velký vliv na osobnost a vývoj člověka, obzvláště potom vliv na osobnost a vývoj dítěte. Volný čas není pouze prostorem pro odpočinek, ale také je prostorem pro rozvoj různých druhů dovedností a činností.

Organizované trávení volného času navíc poskytuje dětem kontakt s vrstevníky i mimo školní prostředí. Volnočasové organizace jsou místem pro nalezení zájmů, či dokonce zálib, nabízí volnočasové aktivity z různých oblastí.

1.1 Vymezení pojmu volný čas

Pod pojmem „volný čas“ si každý představí jiné činnosti. Definice různých lidí se však budou shodovat v tom, že vyjmenované činnosti jsou zábavné a dělají je rádi, jedná se tak o koníčky, zájmy či záliby. Nejedná se pouze o čas využitý k odpočinku a rekreaci, tento pojem je mnohem obsáhlejší. Mnozí autoři nám pojem „volný čas“ vysvětlují přesněji.

Průcha a kolektiv tvrdí, že volný čas můžeme chápat jako opak doby, kterou vyplňují nutná práce a povinnosti a zároveň jako opak doby, která je nutná k reprodukci sil. (Průcha a kolektiv, 2001).

Později Hájek tuto definici doplňuje v knize Pedagogické ovlivňování volného času takto: „*Volný čas je částí lidského života mimo čas pracovní (návštěva školy a pracovní proces) a tzv. čas vázaný, který zahrnuje biofyzilogické potřeby člověka (spánek, jídlo, osobní hygienu), chod rodiny, provoz domácnosti, péči o děti, dojíždění za prací a další nutné mimopracovní povinnosti.*“ (Hájek, 2011, s. 10)

Velmi podobně tento pojem vysvětluje i Buriánek. Tvrdí, že ve volném čase si jedinec může užívat volnosti a vybírat si, jak tento čas využije, a to poté, co splnil všechny své základní povinnosti, jako je zaměstnání a doprava do něj, u dětí tedy školní povinnosti, domácí práce a péče o sebe. (Buriánek, 2001)

Pojem volný čas nám obdobně vymezuje i Průcha v Pedagogickém slovníku: „Čas, s kterým člověk může nakládat podle svého uvážení a na základě svých zájmů. Volný čas je doba, která zůstane z 24 hodin běžného dne po odečtení času věnovaného práci, péči o rodinu a domácnost, péči o vlastní fyzické potřeby (včetně spánku).“ (Průcha, 2001, str. 274)

Volný čas nám otevírá prostor pro rozvoj a svobodně v něm tak můžeme vykonávat činnost, která není prací pod tlakem vnějších vlivů a cílů. Aktivity, které naplňují volný čas, jsou zcela dobrovolné, tedy je můžeme, ale zároveň nemusíme vykonávat. (Rotterová, 1976).

Pokud ale činnost člověk nedělá jen ze své vlastní vůle, nejedná se již o volný čas, ale o čas polovolný, to je čas na hranici času povinného a vázaného. Patří sem činnosti, které jsou spojeny s domácností, péčí o rodinu, ale zároveň nás baví. Tyto aktivity naplňující polovolný čas, nám tedy přináší praktický užitek, zároveň ale také i radost. (Pávková, 2002)

1.2 Náplň volného času

Do náplně volného času zařazujeme tyto činnosti, které se navzájem mohou prolínat:

- odpočinek, rekreace a zábava,
- rozvoj zájmové sféry – zájmové činnosti a zájmové vzdělávání,
- zlepšení kvalifikace,
- účast na veřejném životě,
- dobrovolná veřejně prospěšná činnost.

Také bychom mohli říci, že veškeré vyjmenované činnosti jsou součástí výchovy mimo vyučování. Pro pochopení a upřesnění práce volnočasových organizací dále budou rozebrány zejména ty činnosti a typy náplní volného času, kterými se tyto instituce zabývají. Jedná se tedy o rozvoj zájmové sféry, účast na veřejném životě. Odpočinek, rekreaci a zábavu poté samozřejmě sledujeme na různých tematicky zaměřených akcích, výletech, ale jsou zároveň i součástí zájmových činností a účasti na veřejném životě.

Činnosti, které spadají pod odpočinek, rekreaci a zábavu, jsou také hojně zastoupeny na organizovaných táborech, a to jak letních, tak celoročních, pobytových i příměstských. Zároveň je spatřujeme v náplni činnosti školních družin, které jsou dětmi na základních školách maximálně využívány.

Postupem života se vnímání volného času mění. „*Frekvence aktivit a množství času, který je jim věnován, je v sociálních a věkových skupinách diferencován.*“ (MŠMT, 2002, s. 29)

Volný čas dětí je zaplněn především hrou, zábavou, zabývají se svými zájmy. Starší děti se ve volném čase setkávají s kamarády, vrstevníky. Adolescenti mohou volný čas využívat k seberozvoji, mladí dospělí většinou ve volném čase plánují svou budoucnost, zakládají rodinu. Dospělí lidé věnují svůj volný čas většinou dětem a svému zaměstnání. Ve svém nejbližším sociálním okolí vnímám zároveň různé pohledy na volný čas, pro některé lidi je to ztráta času, pro někoho příležitost k odpočinku či seberozvoji. S věkem se mění nejen šířka zájmů, ale také jejich hloubka, doba trvání, motivace k určité náplni volného času a v neposlední řadě se také mění i proměnlivost zájmů.

1.3 Význam a funkce volného času

Vývoj společnosti a technický rozvoj zapříčinily změny hodnot obyvatelstva. Poslední desetiletí 20. století Čech popisuje takto: „*Sledujeme výrazný posun v sociální, materiální i emocionální sféře, změny v životním stylu, ve kterém se stále více odráží potřeba individuálního osobnostního rozvoje (rozvoje sebe sama), důrazu na vlastní schopnosti a tvůrčí myšlení jedince, a s tím i nutnosti sebevzdělávání, studia a poznávání.*“ (Čech, 2002, s. 108)

Právě osobnostní rozvoj je mimo jiné závislý i na způsobu trávení volného času.

Volný čas dětí vyžaduje pozornost z hlediska dvou perspektiv. První je bezprostřední náplň volného času, přímé plánování aktivit pro volný čas jako součást pedagogického procesu. Jedná se tedy o formování dítěte a jeho znalostí, dovedností, schopností a postojů prostřednictvím činností mimo školní prostředí. Druhou rovinou je strategický přístup, který sleduje za cíl naučit dítě efektivně využívat svůj volný čas, aby rozvíjelo své zájmy a získávalo nové poznatky a dovednosti. (Macek, 1998)

Volnočasové aktivity dětí a mládeže by měly plnit v současné době zejména tyto funkce:

- Relaxační: odpočinek, odpoutání se od stresujících podnětů, volný čas má osvobodit od únavy, odstraňovat fyzické nebo psychické napětí
- Regenerační: zotavení, reprodukce pracovní síly, posilování a podpora zdravého způsobu života a zdraví
- Kompenzační: kompenzace jednotvárné zátěže (při vyučování, dlouhém sezení, nerovnoměrném zatěžování jednotlivých oblastí mozku apod.), rozptýlení
- Sociálně preventivní: spoluúčast na vytváření kultury; „...*kvalitní výchova dětí ve volném čase má výrazný preventivní význam.*“ (Pávková, 2002, s. 15)
- Výchovně-vzdělávací: regenerace duševních sil, příležitost k učení, vzdělávání (Pávková, 2002)

Knotová ve své knize uvádí, že Opachowski, pedagog volného času, funkce volného času rozděluje na:

1. *„rekreační, odpočinek, čas na zotavení, relaxaci;*
2. *kompenzační – rozptýlení a zábava, vyrovnávání toho, čeho se v životě nedostává nebo se nedaří;*
3. *enkulturační a edukační – kulturní aktivity, příležitost k celoživotnímu učení a vzdělávání;*
4. *kontemplační – duchovní rozměr činností, hledání smyslu života;*
5. *komunikační, podpora sociálních kontaktů;*
6. *participační - tzn. občanské a polkové aktivity;*
7. *konzumní – spotřeba materiálních statků;“* (Knotová, 2011, s. 33)

I přestože různí autoři uvádějí různá rozdělení funkcí volného času, je důležité si uvědomit, že správně a kvalitně využitý volný čas by měl plnit všechny tyto funkce vyváženě, jelikož se navzájem doplňují a podporují. Pokud v některé z výše vypsáních funkcí dojde k dlouhodobému nedostatku, volný čas může být využíván neúčelně, což není prospěšné pro společnost, ani pro člověka.

1.4 Výchova mimo vyučování

Aktivity, které se dějí ve volném čase dětí, můžeme souhrnně nazývat výchovou mimo vyučování. Ta klade důraz hlavně na pedagogovu odbornost a zájem, respektování práv dítěte a dobrovolnost. Důležité je i využívání a propojení vyučování a zájmových činností a zároveň využití zájmové činnosti pro přípravu na budoucí povolání.

Pokud bychom se bavili o výchovné a vzdělávací stránce výchovy mimo vyučování, tak cílí především na rozvoj jednotlivých vlastností a schopností jedince a prohlubování jeho potřeb a zájmů, a to právě třeba skrze zájmové útvary. Ze zdravotního hlediska se výchova mimo vyučování snaží o celkový pozitivní vliv na životosprávu dítěte, kam také samozřejmě spadá podpora tělesného i duševního zdraví. Díky setkávání s vrstevníky dochází také k velkému rozvoji sociálních vztahů. (Bláha, 1984)

1.5 Volný čas dětí a mládeže

Pokud bychom mluvili o volném čase žáků a studentů, podle Rotterové „*Jde o mimoškolní výchovu, dále o zájmy a zájmové činnosti žáků*“, „*a o rozmanité vlivy „ulice“, antisociálních part apod.*“ (Rotterová, 1976, s. 41)

„*V žádném dalším životním období není jedinec schopen zajímat se o tak široké spektrum zájmových aktivit jako v dětství a dospívání.*“; „*Současný vývoj volnočasových aktivit dětí a mládeže není příliš pozitivní. Prohlubuje se spíše pasivita, konzumnost a nenáročnost aktivit.*“ (MŠMT, 2002, s. 6)

Specifikem volného času dětí a mládeže je to, že z výchovných důvodů se požaduje jeho pedagogické ovlivňování. Děti se, vzhledem k nedostatku zkušeností, ještě nedovedou orientovat ve všech oblastech zájmových činností, potřebují tedy vedení, které nebude násilné, aby tak získali dostatek prostoru. Činnosti, které jim jsou nabízeny, by měly být pestré a poutavé, zároveň ale zcela dobrovolné. Existují skupiny dětí, které nejsou vedeny k tomu, aby volný čas plnohodnotně využívaly, tudíž to vůbec nedokáží. Často provozují činnosti živelně, v partě. Mohou se objevit sklony k sociálně patologickým jevům (záškoláctví, šikana, delikvence, kriminalita, drogy) či patologické závislosti. Volné chvíle jsou bez dohledu nebo bez jakéhokoli zájmu dospělých, což ohrožuje jejich vývoj i bezpečnost. Vzhledem k tomu, že děti mají relativně mnoho volného času, by se společnost měla zajímat o to, jak ho tráví. (Pávková, 2002; Čech, 2002)

„*V životě dětí a mládeže již mají pevné a významné místo aktivity, spojené s informačními technologiemi. Činnosti spojené s počítačem časově převyšují klasické aktivity jako je četba knih, časopisů a deníků. Ve volném čase mladí lidé nejvíce sledují televizi, scházejí se s přáteli, poslouchají hudbu a čtou. Mezi další aktivity ve volném čase patří návštěvy kina, divadla a koncertů, tanec, hraní na hudební nástroj, kutilství.*“

U mládeže se zvyšuje podíl času věnovaný nákupům a vydělávání peněz.“ (MŠMT, 2002, s. 29)

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy uvádí, že u dětí a mládeže rozlišujeme následující formy aktivit: (MŠMT, 2002)

- fyzická aktivita, která je realizována organizovanou tělovýchovou a sportovní činností a neorganizovanou tělovýchovou a sportem
- zájmová činnost s účastí na práci ve výtvarně, přírodovědecky, technicky, hudebně zaměřených kroužcích apod.
- pohyb na čerstvém vzduchu spojený s fyzickou aktivitou (turistika, práce na zahradě,...)
- společenská činnost prováděná z nejvyššího podílu venku a při pohybové aktivitě
- zábava, která kompenzuje duševní napětí a přispívá k rozvoji osobnosti

Nejvíce zastoupenou věkovou skupinou dětí, které nějaké kroužky či oddíly navštěvují, jsou děti ve věku přibližně 9–12 let, tj. období středního školního věku. Mladší děti chodí do kroužků spíše méně. Důvodem může být nerozhodnost, který kroužek navštěvovat, a to jak jejich, tak nerozhodnost jejich rodičů; či se k určitým činnostem ještě zkrátka „nedostaly“. Děti kolem 13 až 14 let kroužky už přestávají navštěvovat, důvody jsou různé. Jelikož se jedná o období nástupu puberty, prochází si osobnostním vývojem, hledají vlastní identitu a zároveň se stávají samostatnějšími a nezávislejšími. I proto také více rozhodují o náplni svého volného času. Mnohem důležitější než kolektiv dětí v kroužku nebo vedoucí pedagog jsou pro ně kamarádi a vrstevníci. (Pávková, 2002; Čech, 2002)

1.6 Faktory ovlivňující volný čas dětí a mládeže

„Příčinami motivace mohou být fyziologické události probíhající v mozku a v těle, ale také kulturní a sociální interakce s jedinci v našem okolí.“ (Nolen-Hoeksema, 2012, s. 420)

Způsob trávení volného času dětí a mládeže je závislý na mnoha faktorech, které náplň volného času a zejména přístup k němu, velkou mírou ovlivňují. Jak bude dítě vnímat volný čas je dáno přístupem k aktivní formě odpočinku zejména v rodině, dále také ve škole. Velký vliv mají kamarádi, známí, učitelé, trenéři, vedoucí zájmových útvarů a samozřejmě i nabídka a možnosti volnočasových aktivit v blízkosti místa bydliště a místa, kde se dítě pohybuje. Nejedná se ale pouze o působení fyzických osob

a institucí. Velkou roli při působení na děti v otázce volného času mají také hromadné sdělovací prostředky a v neposlední řadě i literatura. (Musil, 2014)

1.6.1 Dítě

Volný čas dětí a mládeže určuje, pokud tomu další faktory nebrání, především zájem a potřeby dítěte.

Hlavní problémy pro kvalitní trávení volného času lze spatřovat u dítěte v tělesném, mentálním nebo sociálním handicapu, u dítěte s nedostatkem volného času, v pasivitě, nechuti a neschopnosti, ale také v nesprávném výběru aktivit. Je důležité dbát na možnost rozvoje zájmů a dovedností dítěte v podnětném a podporujícím prostředí. (Čech, 2002)

Jakýkoliv případ, který je výše uveden, může dítě v kvalitním trávení volného času omezovat. Tento faktor úzce souvisí s vlivem rodiny. Dítě může být, ale mnohdy není vyslyšeno a jeho zájmy nebo potřeby nemusí být podporovány.

1.6.2 Rodina

Zvlášť silným vlivem na využívání volného času dětí a mládeže a klíčovou rolí ve výchově je primární sociální skupina, rodina. Rodiče jsou pro své děti pozitivním, ale bohužel někdy i negativním vzorem. U rodin s nevyhovující výchovnou péčí se objevuje často úplný nezájem o náplň volného času dítěte. (Pávková, 2002)

Zdravá rodinná atmosféra a výchova mají zásadní vliv na formování dětského charakteru a chování. Dobrá výchova dětí je prevencí různých zdraví poškozujících a život znehodnocujících závislostí a podobných jevů. Kvalitní podpora a příklady v rodině mohou zabránit vzniku nežádoucích závislostí a jiných problémů v budoucnosti. Rodinná výchova tvoří základ, na kterém dále staví školní vzdělávání, ačkoliv někdy je potřeby tyto základy upravit. Rodiče předávají dětem své schopnosti i neschopnosti, talent nebo jeho nedostatek, i vzorce chování. Spolupráce mezi rodinou a školou může pomoci odstranit již existující rizikové faktory v chování dětí. Pokud rodina nedokáže poskytnout pozitivní prostředí, může to u dětí vést k frustraci a nestabilitě, vzniku negativních postojů a dovedností. Taková situace může být zdrojem vážných problémů, například drogové závislosti, alkoholismu a kriminality. (MŠMT, 2002)

Se zájmy dítěte lze snadněji manipulovat, přesto bychom na ně měli vždy dbát. Při zavrhování zájmů nebo jejich ignoraci dochází u dítěte k velkému omezení

spontaneity vývoje a pocitu svobody. Tím vzniká vnitřní konflikt, jenž může vyústit v dlouhodobou apatii nebo destruktivní vzdor. (Říčan, 2010)

V mnohých případech naráží požadavek efektivity a kvalitně využívaného volného času na bariéry, které ho více či méně zásadním způsobem omezují a neumožňují jeho prožívání v žádoucí míře. Hlavní problémy mohou být v rodině, která neplní dobře svou výchovnou funkci, nedokáže nebo neumí nabídnout efektivní využití volného času, dále ve finančních možnostech a sociálním zázemí rodiny, v negativním vlivu sociální skupiny, etnika, a v neposlední řadě v nepřiměřených nárocích rodičů, aj (Čech, 2002)

Finanční znevýhodnění rodiny dítěte se ale při zájmu rodiny o to, aby dítě navštěvovalo zájmové útvary, dá řešit. V České Republice je k dispozici projekt Darujeme kroužky dětem, který organizuje Česká rada dětí a mládeže ve spolupráci s Nadačním fondem Eduzměna. Projekt pomáhá rodinám v tíživé finanční situaci s úhradou nákladů na volnočasové aktivity a kroužky dětí a mládeže ve věku 3–18 let.

Finanční úleva pro rodiny může nastat také ze strany institucí pro volný čas, které se samy zapojují do různých projektů, které požadují nulový poplatek za činnosti jimi podporované. Jedním z těchto projektů je Technický klub. Je směřován především na podporu polytechnického a odborného vzdělávání a na podporu gramotností. Technický klub realizuje tyto činnosti: Zájmové vzdělávání – kroužky (pro děti a žáky), otevřené dílny (pro veřejnost, rodiče s dětmi atd.) a výukové programy (pro děti a žáky).

1.6.3 Přátelé a vrstevníci

Potřeba kontaktu s vrstevníky a přijetí mezi ně je zvlášť ve školním věku jedna z nejvíce významných potřeb. Uspokojení této potřeby má velký vliv na socializaci a osobnostní vývoj dítěte.

Vrstevnické vztahy poskytují dětem nejen ve školním věku příležitost k rozvoji sociálních dovedností i sociálního porozumění. Společnost vrstevníků uspokojuje potřebu citové jistoty a bezpečí, zároveň také potřebu učení, jelikož kontakt s vrstevníky je zdrojem mnoha nových zkušeností. Dítě také snadněji ve vrstevnické skupině uspokojí potřebu sebeuplatnění než mezi dospělými. (Vágnerová, 2021)

Problémy v efektivním a kvalitním trávení času spočívá v negativním vlivu sociální skupiny, etnika. (Čech, 2002)

1.6.4 Dospělí, pedagogičtí pracovníci, vzor

Dospělí, kteří ovlivňují volný čas dětí a mládeže, mohou být pedagogičtí pracovníci, ale také další členové rodiny či dospělí, ve kterých děti spatřují svůj vzor, např. slavní sportovci, herci, zpěváci či jinak zaměření jedinci.

Pedagogický pracovník by měl být pro dítě vzorem, měl by tedy mít hlavně vlastnosti kladné, jako je spravedlnost, schopnost pomáhat, měl by být tolerantní, inteligentní, schopný odolávat stresovým situacím a sám by měl mít více zájmů, stále se chtít učit nové apod. Jednou z nejdůležitějších vlastností je schopnost empatie, která pomáhá s pochopením dítěte a tak i zlepšuje individuální přístup k němu. Lidé se všemi těmito vlastnostmi neexistují, ale důležité je si je uvědomovat a rozvíjet je. Pedagogové mající většinu těchto vlastností jsou pro formování dítěte velice významní.

Velice výstižně byla důležitost osobnosti pedagoga popsána v této větě: *„Stačí například jediná vynikající pedagogická osobnost, aby z dramaturgického kroužku školy vyšla řada mladých lidí, pro které zájem o divadlo zůstane trvalou životní charakteristikou.“* (Říčan, 2010, s. 109)

Je však nutné dodat, že pedagogové mají na děti takový vliv, že mohou na druhou stranu působit i nesprávně. Záporný vztah k činnosti může být v dítěti vypěstován například jejím vnucováním.

1.6.5 Společnost, hromadné sdělovací prostředky

Jak jsem již zmiňovala u faktoru samotného dítěte, náplň volného času je velmi ovlivněna nabídkou daného města či místa pobytu a pohybu dítěte. Je tak zřejmé, že v hlavním městě bude výběr volnočasových aktivit pro děti mnohem rozsáhlejší než v maloměstě.

Mohu říci, že neorganizovaný volný čas v dnešní době, a to vím z vlastní zkušenosti, často děti využívají k používání informačních technologií, prohlížení sociálních sítí a kontaktu s vrstevníky. Volnočasové organizace se tohoto „nešvaru“ dnešní doby snaží také využít a propagují svou činnost právě i na sociálních sítích, v novinách či na plakátech, které jsou často rozmístěny tam, kde se děti nejvíce pohybují. Chtějí tak docílit samozřejmě i větší návštěvnosti a účasti na jimi organizovaných činnostech, primárním cílem je ale právě poskytnout dětem smysluplnou náplň volného času a zamezení působení negativních vlivů na děti a rozvoji patologických jevů.

Sociální sítě velkou mírou ovlivňují vnímání světa dítěte. Internetové „vzory“ dítě mohou přesvědčit o mnoha věcech, často velmi negativních, a tak může dojít k velkému zkreslení reality. Dítě přebírá názor svého „vzoru“, který je mu skrze příspěvky na sociálních sítích předáván.

2. Zájmové a neformální vzdělávání

Neformální vzdělávání se uskutečňuje mimo formální vzdělávací systém, setkáme se s ním mimo jiné tedy i ve volnočasových organizacích.

Od formálního vzdělávání se liší tím, že nevede k dosažení určitého stupně vzdělání, které by bylo doložené certifikátem, diplomem nebo vysvědčením. V neformálním vzdělávání jsou zahrnuty organizované výchovně vzdělávací aktivity, které bývají zpravidla dobrovolné a otevřené. Realizují se ve formě kurzů, seminářů, přednášek, školení a také kroužků. Toto vzdělání poskytuje zpravidla odborný lektor, učitel, nebo proškolený vedoucí. (Bláha, 1984)

Do neformálního vzdělávání zařazujeme: zájmové vzdělávání (činnosti), občanské vzdělávání a další profesní vzdělávání. Všechny tyto typy vzdělávání jsou vzhledem k času, kdy se vykonávají, zahrnuty do volného času. (Knotová, 2006)

Organizátory jsou sdružení dětí a mládeže a další nestátní neziskové organizace, školská zařízení pro zájmové vzdělávání – především střediska volného času, vzdělávací agentury, kluby, kulturní organizace a podobně.

2.1 Smysl a funkce neformálního vzdělávání

V neformálním vzdělávání nedojdeme k ucelenému školskému vzdělání, ale i přesto je zájemcům nabízena poměrně rozsáhlá nabídka rozvoje životních zkušeností, dovedností, získávání kompetencí a postojů. Všechny tyto složky jsou založeny na uceleném systému hodnot, při správném využití mohou zlepšit společenské i pracovní uplatnění jedince.

„Neformální vzdělávání se vztahuje ke všem plánovaným programům osobního a sociálního vzdělávání mladých lidí určených k rozvíjení celé řady dovedností a kompetencí mimo rámec formálního vzdělávacího kurikula.“ (Brander et al. 2006, s. 20)

Pospíšil dělí funkce neformálního vzdělávání na vnitřní a vnější:

Vnitřní funkce vyjadřují diferencovanou dynamiku cílů a obsahů výchovně vzdělávacího působení. Zařazujeme sem: (Pospíšil, 1998)

- Funkce vzdělávací – jsou vyjadřovány aktivitami didakticky utvářenými,
- Funkce popularizační – charakterizují příležitostný vstup šíření informací,

- Funkce propagandistická – vyznačují se mobilizačními a instruktivními záměry, které jsou spojeny s vytvářením a upevňováním vztahů objektů-subjektů působení k sociálnímu a materiálnímu okolí.

Vnější funkce neformálního vzdělávání zakládají jeho vztahy k jiným vzdělávacím systémům (oblastem). Možno je označit jako funkce pokračovací, zastupitelské a pomocné. *„Neformální vzdělávání může pokračovat v tom, co již založilo vzdělávání formální, jak bývá označováno vzdělávání školského typu.“* (Pospíšil, 1998, s. 58)

Z. Matějček ve své knize zmiňuje základní životně důležité potřeby psychické. Tyto potřeby jsou uspokojovány i v neformálním a zájmovém vzdělávání, organizovaným trávením volného času:

- ~ *„potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti vnějších podnětů.“* - tato potřeba je v neformálním vzdělávání naplněna právě různými zájmovými útvary, širokou nabídkou činností a aktivit z různých oborů, které vedou lidé se zkušenostmi z oboru, aktivity jsou promyšlené, naplánované a smysluplné.
- ~ *„potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech.“* - zájmové útvary probíhají pravidelně, většinou jednou týdně, mají svůj řád a jejich obsah je sestaven tak, aby účastníkům přinesl nové a smysluplné podněty.
- ~ *„potřeba prvotních citových a sociálních vztahů, tj. vztahů k osobám prvotních vychovatelů.“* - prvotní sociální vztahy vznikají od narození, na začátku ZŠ se však prohlubují. Tvoří se vazby mezi účastníky ZÚ navzájem, zároveň také vazby mezi účastníky a vedoucím ZÚ.
- ~ *„potřeba identity, tj. potřeba společenského uplatnění a společenské hodnoty.“* – Zájmové útvary zdokonalují dovednosti dětí, sami zjistí, jaké činnosti je baví, v zájmových útvarech tvoří svou identitu, formují svou osobnost. Děti si osvojí dovednosti a schopnosti, díky kterým se poté budou moci uplatnit ve společnosti. Některé aktivity mají soutěžní charakter, a tak děti uspokojí i potřebu prestiže.
- ~ *„potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy.“* – Navštěvováním zájmových útvarů, a především objevováním různých oblastí zájmů děti nalézají, co je baví, zkoumají ale i jiné oblasti trávení volného času, mají tedy vhled i do ostatních činností. Snadno se stane, že kroužek, který zvolí, pro ně není ten pravý, mají tedy možnost kdykoli zájmový útvar změnit, přerušit a podobně. Získají vhled do různých

oblastí trávení volného času a po určitém čase si zvolí tu, která je pro ně ta pravá. (Matějček, 1995, s. 63)

V rámci neformálního vzdělávání dětí jsou tyto základní potřeby psychické, které Matějček udává, nejlépe a nejintenzivněji splněny především v činnosti zájmových útvarů. Dále činnost školní družiny také zahrnuje plnění těchto potřeb, na rozdíl od zájmových útvarů je ale její činnost zaměřena více obecně. V další náplni volnočasových organizací ale jistě nalezneme také plnění mnoha z těchto potřeb, již se ale nebude jednat o tak kvalitní uspokojování těchto potřeb.

2.2 Organizovaná zájmová činnost

„Není sebemenších pochyb o tom, že rodiče ovlivňují to, jak se děti chovají doma. Problém je v tom, že z chování dětí doma nelze spolehlivě usuzovat na to, jak se budou chovat ve škole nebo na hřišti.“ (Harrisová v Nolen-Hoeksema, s. 132)

Chování dětí v domácím prostředí se může velmi lišit od jejich chování ve volném čase, obzvlášť pokud jejich volný čas není nijak organizovaný. Pokud rodiče na chování dítěte upozorníme, může se stát, že samy budou udiveni, protože takové chování u dítěte neznají. Ve volnočasových organizacích na školáky působí volnočasoví pedagogové či jiní lektori, kteří toto chování také mohou ovlivňovat. Oproti tomu, pokud se dítě bude toulat venku se svými vrstevníky, mohou se objevit patologické jevy v jeho chování, jako například kouření, pití alkoholu, vandalismus apod. Pedagogové těchto organizací ale nemusí přinášet jen takovéto „špatné zprávy“, velice často v dětech objeví nová nadání, či dokonce talenty.

2.2.1 Zájem

„Zájmů existuje tolik, kolik je činností, které mohou člověka těšit.“ (Říčan, 2010, s. 108)

Zájmy jsou jedním z druhů vnitřní motivace, jsou získanými motivy. Projevuje se v nich vztah člověka k určitým druhům činností, jsou založeny na primárních potřebách. (Gillernová, 1995)

Říčan tvrdí, že se jedná o potřebu odvozenou, která je uspokojována vykonáváním samotné činnosti. Tuto část osobnosti lze poměrně snadno ovlivnit, lze ji záměrně vytvořit, zeslabit, nebo naopak zesílit. (Říčan, 2010)

„*Volný čas nenaplněný zájmem vede k patologickému chování.*“ (Musil, 2016, s. 40) Z tohoto důvodu je nutné, aby byly dětem nabízeny rozmanité zájmové činnosti a časem nechat na nich rozhodnutí, kterému ze zájmů se chtějí věnovat a rozvíjet se v něm i nadále. Zájmové činnosti často vyplňují právě volný čas. Každý z nás si volí takové činnosti, které odpovídají jeho zájmům a potřebám.

Helus definuje zájem jako: „... *uvědomělé, dlouhodobé a soustavné zaměření aktivity jedince na vybranou oblast poznávání a činorodé seberealizace. Zájmy sjednocují (integrují) řadu oblastí osobnosti a dávají jim aktivní nasměrování.*“ (Helus, 1997, s. 48)

Zájmy zařazujeme mezi aktivačně-motivační vlastnosti osobnosti, jelikož vedou osobnost k aktivitě (činnosti) a vyvolávají nějakou pohnutku, motiv k činnosti. Rozvíjejí se na základě potřeb, a zároveň umožňují i jejich uspokojování. Zájmy budí snahu o poznání a zvládnutí předmětu zájmu. Trvalými se stanou pouze zájmy odpovídající vnitřním předpokladům a vnějším podmínkám.

2.2.2 Rozdělení zájmů

Zájmy jsou rozděleny z mnoha hledisek a opět se u jednotlivých autorů mohou více či méně lišit. Nejvíce však souhlasím s rozdělením zájmů podle Pávkové (2002):

- Dle úrovně činnosti: aktivní (produktivní, jedinec sám vyvíjí činnost) × receptivní (pouze vnímání předmětu zájmu)
- Dle intenzity zájmu: hluboké × povrchní
- Dle časového trvání: krátkodobé, dočasné, přechodné × trvalé
- Podle stupně koncentrace: jednostranné × mnohostranné
- Z hlediska společenských norem: žádoucí (společensky ovlivňovaná, pedagogicky řízená zájmová činnost vede ke společensky žádoucímu rozvoji osobnosti, talentu a aktivního životního stylu) × nežádoucí
- Podle obsahu zájmových činností (viz dělení zájmových činností)

Zájmová činnost je jakýmsi pěstováním a rozvojem specifických sklonů, zájmů a koníčků. Tyto činnosti lze provozovat samostatně nebo organizovaně. Způsoby trávení volného času (volnočasové aktivity) můžeme tedy rozdělit podle míry jejich formálnosti, a to na aktivity organizované a neorganizované.

O organizaci zájmových činností se starají různá zařízení a instituce. Aktivitami se snaží nejen vzdělávat, vést děti k různým činnostem a bavit, ale zároveň zajišťují dohled nad dítětem v době, kdy rodiče nejsou doma, ale v zaměstnání. (Pávková, 2002)

Zároveň pozorujeme různé typy činností, které jsou těmito zařízeními organizovány. Jedná se o činnosti z různých oblastí zájmů, například nejrozličnější zájmové, umělecké a vzdělávací kroužky, kluby, sportovní aktivity a soutěže atd.

Zájmové činnosti rozdělila Pávková (2002) na tyto typy:

- společenskovední
- pracovně-technické
- přírodovědně-ekologické
- estetickovýchovné
- tělovýchovné
- sportovní
- turistické

Společensko-vědní zájmové činnosti vedou k poznávání aktuálního dění ve společnosti. Skrze tento typ zájmových činností si jedinec vytváří vztah nejen k vlasti, ale i k městu, ve kterém žije a mohou pomoci chápání historického dění. Tomuto cíli napomáhají činnosti, jako oslavy významných dnů, dodržování tradic, ale také návštěvy památných míst.

Činnosti pracovně-technické jsou zaměřeny především na zdokonalování manuálních dovedností, prohlubování zájmu o tvořivou práci a řešení problémů technického rázu. Tohoto může být docíleno například vyráběním a tvořením z různých materiálů, montážními a konstruktivními pracemi.

Znalosti dětí o přírodě prohlubují činnosti přírodovědně-ekologické. Jak už název říká, dochází k pěstování vztahu dětí k přírodě, a zároveň tyto činnosti vedou k vytváření odpovědnosti za její ochranu. Návštěvy zoo, botanických zahrad, ale i muzeí patří právě do tohoto okruhu zájmových činností. Pěstitelství, chovatelství a různé specializované zájmové činnosti, jako např. včelařství, rybářství, bychom sem zařadili také.

K utváření vztahu ke společnosti a jejím materiálním a kulturním hodnotám dochází i díky činnostem esteticko-výchovným. Skrze ně dochází především k rozvoji výtvarného, hudebního, literárního a dramatického projevu a různým jejich propojení.

V literárně-dramatické oblasti se setkáme s dramatizací, improvizací, recitací, návštěvami různých kulturních představení a dalšími činnostmi, které v nás rozvíjí fantazii a komunikační dovednosti. Výtvarná oblast zahrnuje jakékoli výtvarné techniky, pořádání výstav, ale i práci s literaturou o výtvarném umění. Hudební oblast, současně i hudebně pohybová obsahuje zpěv, hru na hudební nástroje i samotný poslech hudby. Radost z hudby probouzíme v dětech i pomocí hudebních či tanečních her.

Tělovýchovné, sportovní a turistické činnosti přispívají k fyzické zdatnosti a psychické odolnosti. Probouzí v dětech zájem o pohyb, podněcují je k pohybové aktivitě. Zahrnujeme sem veškeré druhy sportů a pohybu, například kondiční cvičení, gymnastiku, atletiku, turistiku, ale i návštěvy a sledování sportovních soutěží.

Zájmovým kroužkem rozumíme poté organizační formu mimoškolních činností, jejíž obsahem je právě rozvoj určité zájmové činnosti. (Průcha, pedagogická slovník, 2001)

„Ve vztahu ke členství a činnosti v různých organizacích je možno konstatovat, že děti a mládež jsou členy zájmových kroužků, klubů, mládežnických organizací a sdružení. Počty těchto dětí tvoří 10–18 % dětské populace. Velká většina dětí a mládeže nepatří k žádné organizaci. Klesá zájem dětí a mládeže o klasicky organizované nabídky pro volný čas mládeže.“ (MŠMT, 2002, s. 29)

Z toho vyplývá, že velké procento dětí a mládeže využívá svůj volný čas neorganizovaně, samostatně. Vzhledem k tomu, že na ně není ve volném čase působeno, tak se u nich zvyšuje riziko výskytu patologických jevů.

2.2.3 Formy volnočasových aktivit

Mezi formy volnočasových aktivit a zájmového vzdělávání vůbec jsou zařazeny:

- příležitostná zájmová, výchovná a vzdělávací, případně tematická rekreační činnost
- pravidelná zájmová, výchovná a vzdělávací činnost
- táborová činnost a činnost spojená s pobytem mimo školské zařízení
- osvětová činnost
- individuální práce, práce s nadáním a jeho rozvoj
- spontánní činnost

2.3 Instituce pro volný čas v České republice

Volný čas mohou děti a mládež trávit mimo rodinu a školu individuálně, v neformální skupině vrstevníků nebo v institucích s volnočasovou, zájmovou náplní.

Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy se k využívání volného času dětí a mládeže vyjadřuje takto: „*V této oblasti je třeba větší angažovanosti veřejné správy v problematice volného času dětí a mládeže a dále pak koncepční provázanost vlivu státu, regionů, měst a obcí na volný čas dětí a mládeže. Je třeba vytvářet podmínky vhodné pro smysluplné využívání volného času dětí a mládeže a vytvářet odpovídající legislativní a ekonomické nástroje na stimulaci kvalitní nabídky a naplnění volnočasových aktivit. Zpracovat a realizovat systém vzdělávání pedagogů volného času i dobrovolných vedoucích v občanských sdruženích s ohledem na relaxační, výchovnou, socializační a preventivní funkci volnočasových aktivit.*“ (MŠMT, 2002, s. 11)

Pro kvalitní aktivity v čase mimo vyučování jsou zřizovány instituce, které mají za cíl děti a mládež vést k rozumnému využívání volného času. Tyto instituce musí splňovat: (Musil, 2014, s. 61)

- požadavek dobrovolnosti,
- požadavek aktivity,
- požadavek seberealizace,
- požadavek pestrosti nabídky činností,
- požadavek odpočinkového a rekreačního zaměření,
- požadavek sociálního kontaktu,
- požadavek pedagogické správnosti,
- požadavek evaluace.

Instituce s volnočasovou náplní se dělí na: (Musil, 2014)

1. Školská zařízení pro zájmové vzdělávání, která se dále dělí na:
 - školní družiny,
 - školní kluby,
 - střediska volného času (dům dětí a mládeže, stanice zájmových činností).
2. Školská výchovná a bytovací zařízení, která se dále dělí na:
 - domy mládeže,
 - internáty.

3. Instituce a sdružení zájmového vzdělávání, která se dále dělí na:

- Základní umělecké školy,
- jazykové školy,
- sdružení dětí a mládeže.

Výše uvedené volnočasové instituce pouze doplňují působení rodiny, školy a dalších subjektů. Níže blíže popsané jednotlivé organizace popisují práci těchto subjektů a jejich hlavní cíle.

2.4.1 Domy dětí a mládeže

Dům dětí a mládeže je jedním ze dvou typů středisek volného času.

Jedná se o školské výchovné zařízení pro mimoškolní zájmovou činnost a zájmové vzdělávání ve volném čase. (Průcha, 1995)

Jejich posláním je „*naplňovat rekreační a výchovně-vzdělávací funkci širokou zájmovou působností.*“ (Pávková, 2002, str. 121)

§ 4 Vyhlášky o zájmovém vzdělávání určuje činnosti středisek v těchto bodech:

„1. Činnost střediska se uskutečňuje ve více oblastech zájmového vzdělávání nebo se zaměřuje na konkrétní oblast zájmového vzdělávání, a to i mimo místo, kde se uskutečňuje vzdělávání podle školského zákona.

2. Organizační členění střediska stanoví ředitel střediska vnitřním předpisem.

3. Středisko může poskytovat metodickou a odbornou pomoc účastníkům zájmového vzdělávání, případně školám a školským zařízením.

4. Středisko má tyto typy:

- a) dům dětí a mládeže, který uskutečňuje činnost ve více oblastech zájmového vzdělávání,*
- b) stanice zájmových činností zaměřená na jednu oblast zájmového vzdělávání.*

5. Středisko vykonává činnost ve dnech školního vyučování. Středisko může vykonávat činnosti ve dnech, kdy neprobíhá školní vyučování, a to včetně školních prázdnin.“

(Vyhláška o zájmovém vzdělávání, § 4)

Zabývají se pravidelnou zájmovou činností, příležitostnou zájmovou činností, nabízí i spontánní aktivity, prázdninovou táborovou činnost či osvětovou činnost. Jejich specifikem je i individuální práce s talentovanými žáky. (Musil, 2014)

2.4.2 Školní družina

Školní družiny navštěvují děti 1. stupně základní školy, popřípadě i děti v přípravném ročníku ZŠ. Jednotlivá oddělení mají na starosti vychovatelé. Odpolední program je naplněn nejrůznějšími činnostmi a jejich činnost a cíle jsou vymezeny v RVP, podle kterého se tvoří ŠVP. Ten by měl navazovat na ŠVP základní školy.

Nutno je dodržet rovnováhu mezi spontánní a organizovanou činností dětí. Ony samy se ale na tvorbě obsahu a programu mohou podílet. (Musil, 2014)

2.4.3 Základní umělecká škola

ZUŠ pracují s dětmi, které mají vyhraněné zájmy v uměleckém směru. Přípravují děti pro studium na střední a vysoké školy s uměleckým zaměřením. Jedná se o komerční instituce, jejich využívání je zpoplatněno, což znamená, že pro mnohé rodiny může být její využívání velmi finančně náročné. Jejich činnost zahrnuje práci v:

- hudebním oboru,
- hudebně-dramatickém oboru,
- výtvarném oboru,
- literárně-dramatickém oboru.

(Musil, 2014)

3. Motivace

3.1 Definice motivace

Psychologie pojmem motivace označuje pohnutky k jednání. Ty jsou vytvářeny vzájemnými vztahy mezi vnitřními potřebami a motivačními odměnami. Je to souhrn činitelů, které jedince podněcují, podporují, aktivizují. Naopak ale člověka mohou i brzdit a utlumovat. (Helus, 1998)

Motivaci definuje Průcha blíže v Pedagogickém slovníku takto: „*Souhrn vnitřních i vnějších faktorů, které:* (Průcha, 1995, s. 122)

1. *vzbuzují, aktivují, dodávají energii lidskému jednání a prožívání;*
2. *zaměřují toto jednání a prožívání určitým směrem;*
3. *řídí jeho průběh, způsob dosahování výsledků;*
4. *ovlivňují způsob reagování jedince na své jednání a prožívání, jeho vztahy k ostatním lidem a ke světu.,,*

„Příčinami motivace mohou být fyziologické události probíhající v mozku a v těle, ale také kulturní a sociální interakce s jedinci v našem okolí.“ „Pobídky jsou předmětem motivace. Naše motivace totiž nepůsobí ve vzduchoprázdnu. Pocítíme-li touhu, toužíme po něčem. Podstata onoho „něčeho“ nás táhne určitým směrem. Cílem může být chutná potrava, voda, kontakt s partnerem, zahrnutí útočnicka nebo získání žádaného předmětu. Mnohé pobídky slouží také jako odměny. Mohou být zdrojem potěšení a posilovat chování, které vede k jejich získání.“ (Nolen-Hoeksema, 2012, s. 420)

3.2 Druhy a způsoby motivace

Vnější motivací jsme ovlivněni, pokud činnost vykonáváme pro její výsledek, odměnu, nikoli pro to, že by pro nás byla důležitá. Odměny a tresty jsou užívány v období dětství, především ve školství. Právě v neformálním a zájmovém vzdělávání bychom se setkávat s tresty neměli. Přesto, že se vnější motivace často prolíná s tou vnitřní, jsou od sebe dosti odlišné.

Vnitřní motivace je úzce spjata s potřebami. Pomáhá nám plnit takové úkoly a vykonávat takové činnosti, pro které není motivace odměnami a tresty dost silná. Jinými slovy, když nás pohání vnitřní motivace, dokážeme plnit úkoly i bez odměn a trestů, vlastní zájem napomáhá k využití větší síly ke splnění. Pro vnitřně motivovaného člověka

je činnost zábavnější a efektivnější. Právě vnitřní motivace by měla být využívána v neformálním vzdělávání.

Pokud člověka donutíme, aby vykonal činnost, neznamená to, že tuto činnost vykonal chce. Pokud je velký význam přisuzován vnějším odměnám, zeslabuje v nás pocit, že o sobě rozhodujeme, klesá vytrvalost a úkol (zejména pokud je obtížný) častěji není dokončen. Zároveň vnější odměny mohou narušit vnitřní motivaci. (Kim, 1999)

3.3 Teorie motivace

Antropologická teorie motivace, založena na myšlence Abrahama Maslowa, mluví o tendenci člověka potřeby uspokojovat v určitém pořadí. Sang H. Kim popisuje postup uspokojování potřeb ve své knize takto: „*Je-li uspokojena určitá úroveň potřeb, přechází člověk k nové úrovni jejich uspokojování.*“ (Kim, 1999, s. 19).

Obdobně hierarchické uspořádání potřeb vysvětluje i Helus: „*Podstatné přitom je, že jedinec dospívá k vyšším potřebám až tehdy, dosáhl-li během svého dosavadního života uspokojení potřeb nižších.*“ (Helus, 1997, s. 46) Pořadí těchto potřeb je znázorněno v pyramidě potřeb, v jejíž samém základu nalezneme fyziologické potřeby. Dále plynule přechází v potřeby bezpečí, lásky, úcty a seberealizace.

Obrázek 1- Pyramida potřeb podle A. Maslowa

zdroj: vlastní

3.4 Motivace dětí a mládeže

„*Pokud nejste sami motivováni, nemůžete očekávat, že si vaši studenti uvědomí hodnotu motivace. Studenty nejvíce účinně motivuje zvědavost.*“ (Kim, 1999, s. 20)

Děti jsou velice náchylné na manipulaci, mohou být zmanipulováni k činnostem, které by jinak samy neudělaly. Hranice mezi motivací a manipulací může občas být nejasná. Manipulace se pojí s klamáním, které vede člověka k činnostem, které by jinak nedělal. Motivace spočívá v podněcování k jednání, které je pro člověka potřebné, sám ho nedokáže začít nebo dokončit. Pokud někoho motivujeme k určité činnosti, stavíme na jeho skrytém vnitřním přání ji uskutečnit. Při manipulaci naopak vytváříme falešné a zavádějící přání. Manipulace je negativní formou motivace, proto působí krátkodobě. Možná situaci dočasně zlepší, ale poté nastane její výrazné zhoršení. (Kim, 1999)

U mladších dětí bývá velmi často motivací samotná aktivita. Především musí být dodržena přiměřenost aktivity vzhledem k věkovým, ale i individuálním zvláštnostem členů skupiny. Využívání všech smyslů u osvojování nových dovedností je dle mé praxe nejlepší cestou, jak zaujmout děti. Pro mnohé z nich je silnou motivací i účast kamaráda či kamarádky na stejné aktivitě či přítomnost oblíbeného vedoucího, pedagoga volného času.

Velký vliv na motivaci dětí má osobnost pedagoga, která je nenahraditelná. Jaký by pedagog měl vlastně být a jaké by měl mít vlastnosti, je popsáno v kapitole „Faktory ovlivňující volný čas dítěte“.

4 Charakteristika vývojových zvláštností věkové skupiny

Smysluplné využívání volného času se snažíme ovlivňovat nejvíce ve školním věku. Děti nastupují do školy, začínají plnit svou povinnou školní docházku. Spolu se školou ale také přichází nové zájmy či se prohlubují ty, které děti již měly. Volný čas dětem slouží nejen k odpočinku od školního vyučování, ale také k rekreaci, věnování se koníčkům a zájmům a ke kontaktu s vrstevníky i mimo školní prostředí. Dítě ve školním věku obvykle projevuje zvědavost, energii a touhu objevovat nové věci. Objevuje se hravost, kreativita a sociální aktivita, zároveň dítě potřebuje uspořádané prostředí a jasně určená pravidla. V této fázi vývoje se začíná rozvíjet schopnost koncentrace a samostatnosti, ale zároveň se může potýkat s emocionálními výkyvy a potřebou podpory při zvládnání nových výzev. Důležité je, aby prostředí, ve kterém se dítě rozvíjí, podporovalo jeho učení a rozvoj dovedností.

Školní věk, tedy období, kdy dítě navštěvuje základní školu, můžeme podle Vágnerové (2008, s. 79) rozdělit na tři dílčí fáze:

- „1. Raný školní věk trvá od nástupu do školy, tj. od 6–7 do 8–9 let, a je dobou počáteční adaptace.*
- 2. Střední školní věk trvá od 8–9 do 11–12 let, tj. do doby, kdy dítě přechází na 2. stupeň základní školy a začíná dospívat.*
- 3. Starší školní věk, resp. období 2. stupně základní školy, trvá do ukončení povinné školní docházky, to znamená přibližně do 15 let.“*

Raný školní věk a střední školní věk můžeme souhrnně označit jako věk 1. stupně základní školy. Starší školní věk poté náleží dětem na 2. stupni základní školy.

4.1 Raný a střední školní věk

Mladší neboli raný školní věk začíná v 6. - 7. roce života, kdy dítě začíná plnit povinnou školní docházku na základní škole. Toto období trvá přibližně 2 roky, tj. do 9 let. Plynule přechází v období středního školního věku. (Vágnerová, 1999, 2021)

Období mladšího školního věku Thorová ve Vývojové psychologii vymezuje takto: *„Dolní hranici středního dětství (nazývaného často jako mladší školní věk) tvoří období, kdy dítě dosahuje školní zralosti, horní hranicí je nástup puberty. Období raného středního dětství trvá od 6 do 9 let.“* *„Za počátek období se často považuje nástup dítěte do školy, což je u řady dětí v 7 letech.“* (Thorová, 2015, s. 402)

Střední školní věk neboli „...pozdní střední dětství se označuje také jako *prepubescence a trvá od 10 do 11/12 let.*“ (Thorová, 2015, str. 402)

Kolem 11. až 12. roku, tedy přibližně v době, kdy dítě přechází na 2. stupeň základní školy, období středního věku končí. Ke konci středního školního věku také patří první známky pohlavního dospívání. (Vágnerová, 1999, 2021)

„V průběhu středního dětství dítě začíná více inklinovat k vrstevnickým vztahům. U dětí stoupají v oblibě skupinové hry, mají radost z týmové spolupráce. Kontakt a zpětná vazba od vrstevníků se pro dítě stávají velmi důležité a formují jeho sebepojetí. Vztahy jsou již výběrové, založené na společných zájmech, aktivitách, osobnostních charakteristikách. Děti v tomto věku výrazně podléhají tlaku vrstevníků, často nevybíravě komentují svůj zjev, chování, schopnosti a oblečení.“ (Thorová, 2015, s. 407)

Socializace

Jedná se o období plné změn. Charakteristická je pro něj: „...*změna sociálního postavení stimulující další vývoj dětské osobnosti i různých schopností a dovedností. Dítě v tomto období zvládne novou sociální roli i základy vzdělanosti: naučí se číst, psát a počítat.*“ (Vágnerová, 2021, s. 267)

Pro dítě je potřeba seznámit se s ostatními dětmi ve třídě a tím rozšířit okruh sociálních vztahů. Právě ve volném čase, a to ať už v organizovaném či neorganizovaném, mají děti možnost setkat se a seznámit se s vrstevníky, se kterými mají společné zájmy. Mnohdy se také stává, že kamarád či vrstevník dítě k novému zájmu přivede, seznámí ho s ním a společně se mu poté věnují.

V období školní docházky děti často hledají potvrzení své hodnoty skrze zpětnou vazbu učitelů, kteří se pro ně stávají novou autoritou. Jejich identifikace s učitelem a přijetí jeho názorů bývají většinou nekritické. Učitelé hrají klíčovou roli v poskytování podpory dětem při zkoušení nových věcí, což je nezbytné pro rozvoj základních dovedností a úspěch ve škole. Konflikty mezi názory rodičů a učitelů mohou vyvolávat emocionální napětí, protože děti obě strany vnímají jako autoritativní. Nicméně, během školního věku se tato silná vazba na autority postupně uvolňuje a děti začínají více prosazovat vlastní myšlenky a hodnoty. (Hájek, 2011)

Kolem 10 let se objevují trvalá přátelství, která jsou založená na osobnostních vlastnostech. V této době vliv vrstevníků začíná být důležitějším, než hodnocení učitelem. (Thorová, 2015)

Od deseti let dítě začíná projevovat touhu po nezávislosti a sebevyjádření, současně se může potýkat s vnitřními konflikty ohledně své identity a sebevědomí. Rozvíjí sociální vztahy s vrstevníky a hledá své místo ve společnosti, často projevuje zájem o různé zájmové aktivity. Je důležité mu v této fázi poskytnout podporu a vedení, aby zvládal nové změny a výzvy. (Langmeier & Krejčířová, 2006)

Rodina

Rodina hraje klíčovou roli v životě dítěte. Je důležitou součástí jeho identity, zdrojem emoční podpory a ovlivňuje potřeby seberealizace. Je autoritou, kterou dítě bezpodmínečně přijímá. To, jak bude dítě přistupovat ke škole a ke svému volnému času, ovlivňuje hlavně rodina. (Thorová, 2015)

Emoční dovednosti

V mladším školním věku se často setkáváme s malou tolerancí k frustraci a větší náchylností ke stresu. Proto je klíčové, aby nejen rodiče, ale i učitelé pomáhali dětem rozvíjet emoční inteligenci a naučili je techniky zvládnání stresu a hněvu. Děti by se měly naučit, jak vyjadřovat emoce způsobem, který je sociálně přijatelný. Emoční projevy dítěte jsou i po nástupu do školy bouřlivé. Školní prostředí by mělo podporovat rozvoj emoční seberegulace, což znamená, že dítě lépe porozumí svým pocitům a situacím, ve kterých se nachází, a také se naučí lépe rozpoznávat emoce druhých lidí. (Thorová, 2015)

4.2 Starší školní věk

Starší školní věk neboli věk dítěte 2. stupně základní školy dále můžeme také nazvat jako období pubescence. Začíná okolo 11. roku života a končí kolem 15. roku života. Délka pubescence i její průběh a intenzita jsou individuální.

Je první fází dospívání a všechny složky osobnosti se u dospívajícího jedince komplexně proměňují. Na konci tohoto období zakončuje povinnou školní docházku a rozhoduje se o dalším vzdělávání, což ovlivní jeho budoucí profesní zaměření. Období končí vstupem do adolescence. (Vágnerová 2005, Thorová 2015)

Běžné je, že v této fázi projevuje dospívající zvýšenou nezávislost a odpovědnost, avšak zároveň se může potýkat s tlakem spojeným s rozhodováním o budoucnosti. Proces emancipace přispívá k rozvoji jejich kompetencí. V této době je charakteristickým znakem také životní styl, který často zahrnuje specifickou úpravu vzhledu, aby se odlišili od dětí i dospělých.

Socializace

Vnímání formální autority, kterou učitelé mají ve výchovně-vzdělávacím prostředí, postupně u žáků ztrácí sílu. Tato změna vztahu k učiteli způsobuje, že je za autoritu považován jen v případě, pokud vyniká něčím zvláštním. V dnešní době je pro pubescenty mnohem důležitější morální, charismatická a přirozená autorita, která je u někoho „součástí osobnosti, jiní na jejím utváření pracují léta v procesu své profesionalizace“ (Vašutová, 2007, s. 45)

Oporou je pro pubescenty vrstevnická skupina. Identita skupiny představuje přechodnou fázi v rozvoji identity individuální. Vyžadují dodržování generačních standardů, které si určují a které jsou znakem příslušnosti ke skupině. Vrstevníci mají značný vliv, stávají se neformálními autoritami sobě navzájem. Zvyšuje se potřeba přátelství a důležité jsou i první lásky. (Vágnerová, 2000)

Rodina

Důležitým vývojovým mezníkem je obměna vztahu k rodičům, dítě se od rodiny odpoutává, zjišťuje, že rodiče nejsou neomylní a snaží se od nich odlišit. Formální rodičovskou autoritu dítě v tomto období odmítá. (Langmeier & Krejčířová, 2006)

Emotivita a osobnost

Emoční rozkolísanost a hledání vlastní identity jsou běžné, stejně tak potřeba nalezení rovnováhy mezi školou, přátelstvím a zájmy. Je důležité mu poskytnout podporu a prostor pro seberealizaci a prozkoumání různých možností pro jeho budoucnost. Potřeba přátelství a její uspokojení je velmi důležitá pro emoční jistotu, kterou poskytuje právě stabilní přítel, někdo, s kým může pubescent sdílet podobné hodnoty a zájmy. (Thorová, 2015)

PRAKTICKÁ ČÁST

5 Organizace pro volný čas v České Kamenici

5.1 Centrum dětí a mládeže České Kamenice, příspěvková organizace

Centrum dětí a mládeže Česká Kamenice, příspěvková organizace je sdružení třech organizací – školní jídelny, školní družiny a domova dětí a mládeže. V nejužší souvislosti s tématem této bakalářské práce se budu zabírat pouze jednou částí této organizace, a to domovem dětí a mládeže, který zaměřuje pravidelné činnosti na různé oblasti zájmového vzdělávání.

Nabídka činností a náplně volného času je zde velice rozšířená, volnočasová pedagogové organizují a nabízejí přes sedmdesát zájmových útvarů, kam mohou účastníci pravidelně docházet. Jedná se o jazykové, výtvarné, přírodovědné, počítačové, sportovní, taneční, technické, rukodělné, turistické, hudební a jiné kroužky. Dále je v nabídce mnoho příležitostných akcí, a v neposlední řadě mnoho letních táborů, pobytových akcí a ozdravné pobyty. Činnosti jsou zaměřeny hlavně na mladší školní věk, mládež, starší školní věk a předškoláky. V nabídce činností si ale mohou vybrat všechny věkové kategorie. Ti nejmenší navštěvují Mateřské centrum Andílek, a i ti starší mohou najít svou zálibu v zájmových útvarech pro dospělé.

Komunikace se zákonnými zástupci účastníků probíhá prostřednictvím webových stránek, vnitřního informačního systému, e-mailové komunikace či telefonicky.

5.2 Základní umělecká škola Česká Kamenice, příspěvková organizace

Základní umělecká škola je organizací, která poskytuje základy uměleckého vzdělání. Nadaní a talentovaní jedinci sem mohou docházet již od pěti let. V českokamenické ZUŠ vyučování probíhá v hudebním, výtvarném, tanečním a literárně-dramatickém oboru. Jejich cílem je vychovat osobnost se základy, které získá v daném oboru a studijním zaměření, ale také především člověka s kulturním rozhledem a citlivého ke svému okolí. Takového člověka, který si váží kulturních hodnot své vlasti i města a aktivně přispívá k jejich zachování a rozvoji.

6 Motivace žáků k organizovanému trávení volného času

6.1 Cíle výzkumu

Cílem výzkumu je zjistit, čím jsou motivováni žáci základní školy T. G. Masaryka a gymnázia v České Kamenici pro organizované trávení volného času ve volnočasových organizacích. Výzkum bude realizován pouze na základní škole, nikoli na gymnáziu.

Pokládám si několik výzkumných otázek:

- Z jakých důvodů děti navštěvují či nenavštěvují zájmové útvary?
- Čím je ovlivněno jejich rozhodnutí pro určitou oblast volnočasových aktivit?
- Jaké jsou nejčastější důvody odhlášení ze zájmových kroužků?
- Kde se děti o volnočasových aktivitách dozvídají?

6.2 Skupina respondentů

Výzkum je rozdělen na dvě části, konkrétně na dotazník pro rodiče dětí z prvního stupně základní školy T. G. Masaryka v České Kamenici a na dotazník pro žáky na druhém stupni základní školy T. G. Masaryka v České Kamenici. Oba dotazníky jsou anonymní, jedná se o výzkum kvantitativní. Dotazník pro 2. stupeň byl vytvořen přímo pro děti, žáky, avšak na 1. stupni jsem zvolila dotazník pro rodiče těchto dětí. Důvodem bylo, že jsem věřila v to, že rodiče nám poskytnou více informací, odpovědi budou přesnější, a navíc bude vyplnění dotazníku trvat kratší čas. Některé otázky by mohly totiž být pro děti v nižších třídách moc složité a myslím si, že by je stálo hodně úsilí tolik otázek přečíst, natož na ně odpovědět.

Na 1. stupni vyplnilo dotazník celkem 39 rodičů dívek a 33 rodičů chlapců. Z tohoto celkového počtu bylo 15 žáků 2. třídy, 22 žáků 3. třídy, 15 žáků 4. třídy a 20 žáků 5. třídy.

Dotazník pro žáky 2. stupně ZŠ vyplnilo celkem 62 žáků, z toho 35 dívek a 27 chlapců. Z celkového počtu bylo 23 žáků 6. třídy, 21 žáků 7. třídy a 17 žáků 8. třídy.

Do prvních tříd nebyly dotazníky zadány z toho důvodu, že děti ještě nejsou tolik "vyprofilované", nevědí, co je baví a zkoušejí, experimentují, často se odhlašují a přihlašují a jejich zájmy nejsou vůbec ustálené a často se mění. V devátých třídách nebyl dotazník zadán z důvodu, že žáci na konci ZŠ se již chystají a připravují na střední školu, a tak je u nich účast na volnočasových aktivitách vůbec nejmenší ze všech tříd ZŠ. Zároveň se také v dotazníku snažím zjistit informace a pohnutky k tomu, abych dokázala vytvořit návrh motivace a nalákala, či udržela žáky ZŠ ve volnočasových aktivitách.

Jelikož ale žáci deváté třídy další rok budou na střední škole, to znamená často i v jiném městě, jich se již nabídka volnočasových aktivit v České Kamenici tolik týkat nebude.

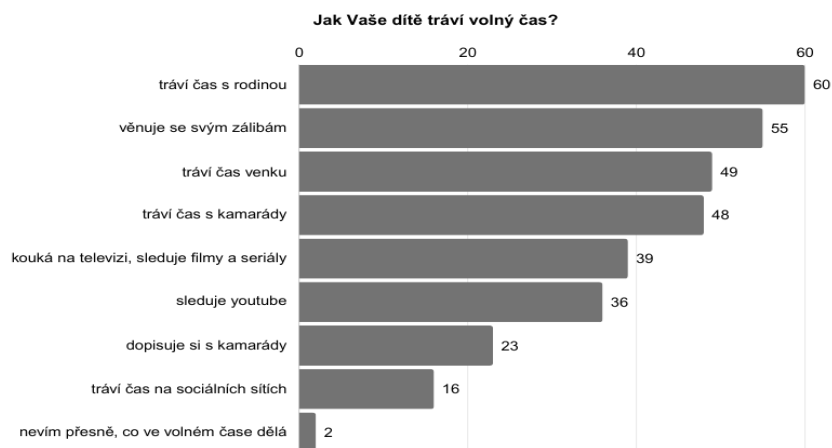
6.3 Předvýzkum

Součástí práce je také předvýzkum, který měl za cíl zjistit kvalitu mnou vytvořeného dotazníku. Na základě připomínek či otázek ohledně dotazníku poté došlo k upravení jednotlivých dotazníků a následně se mohl realizovat samotný výzkum. Předvýzkum jsem realizovala přímo v Centru dětí a mládeže v České Kamenici. Dotazník byl zadán 8 kolegům, kteří mají na základní škole v České Kamenici své děti. Dále také 8 dětem na 2. stupni, se kterými dlouhodobě spolupracujeme. Všichni byli ochotni dotazník vyplnit a poznamenat vhodné úpravy, které by jim pomohly otázky v dotazníku lépe pochopit. Podle těchto poznámek jsem dotazník dotvořila.

6.4 Výsledky dotazníkového šetření

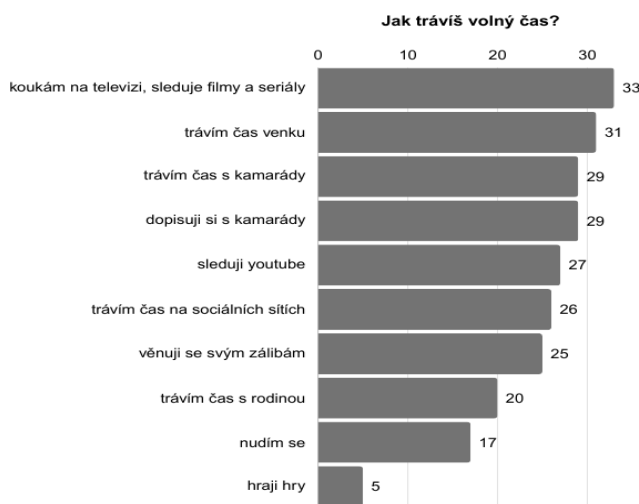
Odpovědi na zadané otázky byly vloženy do grafů a do tabulek. Zároveň, aby mohlo dojít k přímému porovnání obou dotazníků, jak se v jednotlivých odpovědích liší či shodují, jsou vloženy vedle sebe, aby byl rozdíl viditelný na první pohled.

První jsou umístěny grafy odpovědí rodičů dětí 1. stupně ZŠ, poté grafy odpovědí dětí 2. stupně ZŠ. U grafů je uvedeno, zda jsou výsledky zobrazené v absolutních číslech odpovědí, či v procentech odpovědí z určité skupiny respondentů. U některých grafů jsou zobrazeny obě varianty. Část odpovědí je pro větší přehled shrnuta a vložena v tabulce.

Graf č. 1- náplň volného času dětí 1. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

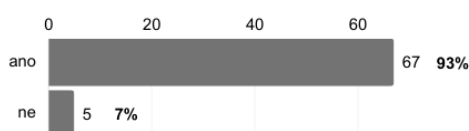
Graf č. 2- náplň volného času žáků 2. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Grafy č. 1 a č. 2 jsou výchozí pro návrhy motivace. Myslím si, že pokud chci ovlivnit volný čas dětí, je vhodné zjistit, co už dělají ve volném čase.

U těchto otázek bylo možné vybrat více odpovědí. Výsledky ukazují, že žáci 1. stupně tráví hodně času s rodinou, věnují se svým zálibám či tráví čas venku, s kamarády. Velkou částí náplně volného času se zdá být platforma YouTube, na které tráví čas děti obou stupňů. Sociální sítě jsou také poměrně značnou částí volného času dětí obou stupňů. 2 rodiče uvedly, že vlastně neví, co jejich děti ve svém volném čase dělají. U žáků 2. stupně ZŠ 33 respondentů uvedlo, že sleduje televizi, seriály či filmy. Skoro polovina dětí 2. stupně se věnuje svým zálibám. Celkem 17 dětí uvedlo, že se nudí.

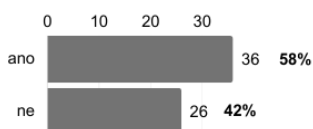
Využívá Vaše dítě organizované volnočasové aktivity?

Graf č. 3- přehled využití volnočasových aktivit u dětí 1. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

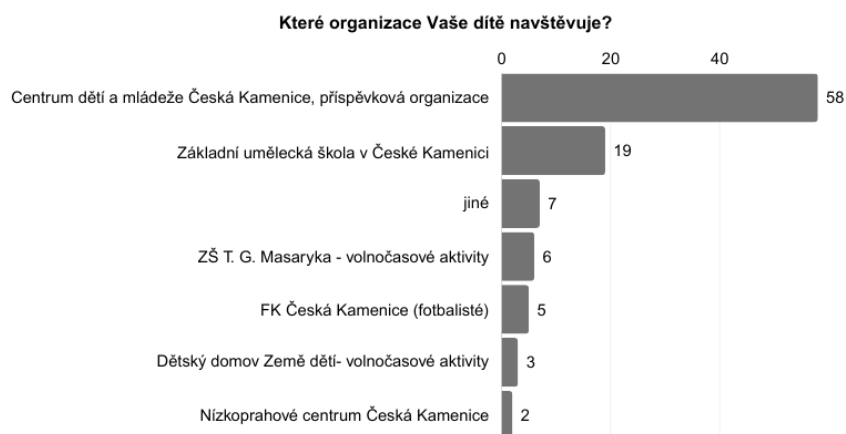
Využíváš organizované volnočasové aktivity?

Graf č. 4- přehled využití volnočasových aktivit u dětí 2. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Výsledky grafů č. 3 a č. 4 jsou uvedeny jak v počtu odpovědí, tak pro lepší porovnání i v procentech odpovědí v dané skupině respondentů. Je jasně viditelné, že děti 2. stupně využívají organizované volnočasové aktivity mnohem méně, než děti na 1. stupni ZŠ. Na 1. stupni využívá organizované volnočasové aktivity 93 % dětí respondentů, zatímco na 2. stupni pouze 58 % respondentů. Příčinou může být právě i to, že již nenavštěvují školní družinu, která je v mladším školním věku využívána nejvíce, s čímž souvisí i účast na zájmových útvarech. U těchto otázek bylo možné vybrat pouze jednu odpověď.

Graf č. 5- přehled navštěvovaných volnočasových organizací dětmi 1. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Graf č. 6- přehled navštěvovaných volnočasových organizací dětmi 2. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Nejnavštěvovanější organizací našich respondentů je dle grafů č. 5 a č. 6 Centrum dětí a mládeže Česká Kamenice, příspěvková organizace, nacházející se přímo v centru České Kamenice a mající nejširší nabídku volnočasových aktivit. Méně dětí poté navštěvuje ZUŠ a FK Česká Kamenice. Další volnočasové aktivity pro děti, které jsou navštěvovány, jsou organizovány přímo ZŠ T. G. Masaryka, Dětským domovem „Země dětí“ či jsou zajišťovány v Nízkoprahovém centru. U těchto otázek bylo možné vybrat více odpovědí.

	1. stupeň ZŠ		2. stupeň ZŠ	
	zájmové útvary	akce, tábory	zájmové útvary	akce, tábory
web. stránky	59,7%	51,4%	24,2%	29%
sociální sítě	44,4%	45,8%	17,7%	37,1%
rodiče, děti, kamarádi	63,9%	54,2%	80,6%	74,2%
zaměstnanci	15,3%	15,3%	27,4%	30,6%
plakáty, letáky	75%	62,5%	71%	43,5%
aktivně vyhledáváno	58,3%	43%	30,6%	14,5%

Tabulka č. 1- nejvíce viditelná místa pro propagaci

zdroj: vlastní

Propagace činnosti organizací na různých místech je zobrazena v tabulce č. 1. U otázek, jejichž odpovědi jsou zobrazeny v tabulce, bylo možné vybrat více odpovědí. Mnoho rodičů i dětí se dozvídá o volnočasových aktivitách od ostatních lidí, což znamená, že se o volném čase v České Kamenici hodně mluví. Druhou nejčastěji vybranou propagací je skrz plakáty, také jsou lidé informováni skrze webové stránky. V tabulce můžeme vidět, že rodiče velmi často aktivně sami nabídku vyhledávají a zajímají se o volnočasové aktivity, které by byly vhodné pro jejich dítě. Děti aktivně samy nabídku vyhledávají méně, a spíše pro nabídku zájmových útvarů než pro akce a tábory. V tabulce můžeme vidět, že nejméně se o volnočasových aktivitách dozvídají rodiče od zaměstnanců organizací a školy. U dětí jsou nejméně využívaným místem pro propagaci webové stránky organizací.

Graf č. 7- důvody využívání volnočasových organizací u dětí 1. stupně ZŠ

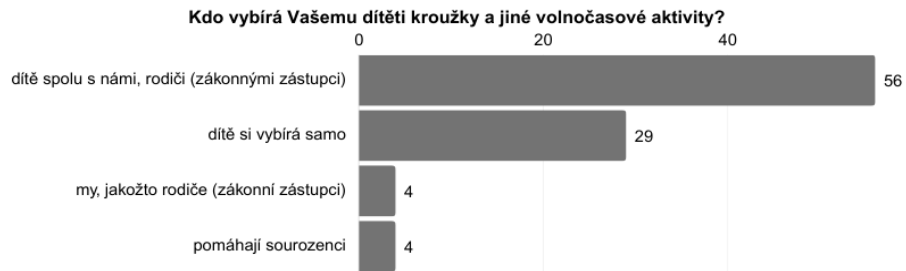
zdroj: vlastní

Graf č. 8- důvody využívání volnočasových organizací u dětí 2. stupně ZŠ

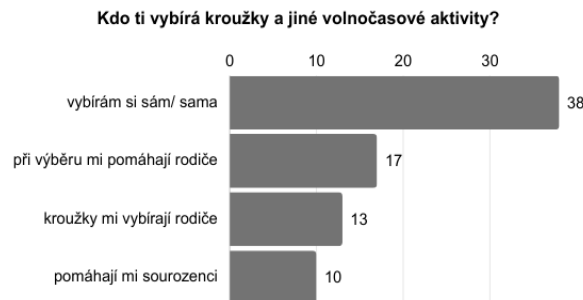
zdroj: vlastní

Z grafů č. 7 a č. 8, kde je uveden počet odpovědí, je viditelné, že většina dětí, které navštěvují zájmové útvary, je navštěvují, protože je obsah činností baví, a protože tam mají kolektiv kamarádů. Také spatřuji velký smysl v tom, že se samy děti chtějí něco nového dozvědět a naučit a využívají proto právě volnočasové aktivity. 14 rodičů projevilo zájem o to, aby jejich dítě využívalo volnočasové aktivity a 10 dětí uvedlo, že jejich rodiče chtějí, aby tyto aktivity využívaly. Taktéž u dětí 2. stupně byl projeven zájem o aktivity a velký vliv vrstevníků a kamarádů. Žáci si uvědomují, že skrze volnočasové aktivity mohou uspokojit svou potřebu se něco nového naučit. Dokonce se tu objevily odpovědi typu, že vlastně neznají důvod, proč takové organizace navštěvují. U těchto otázek bylo možné vybrat více odpovědí.

Graf č. 9- výběr volnočasových aktivit u dětí 1. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Graf č. 10- výběr volnočasových aktivit u dětí 2. stupně ZŠ

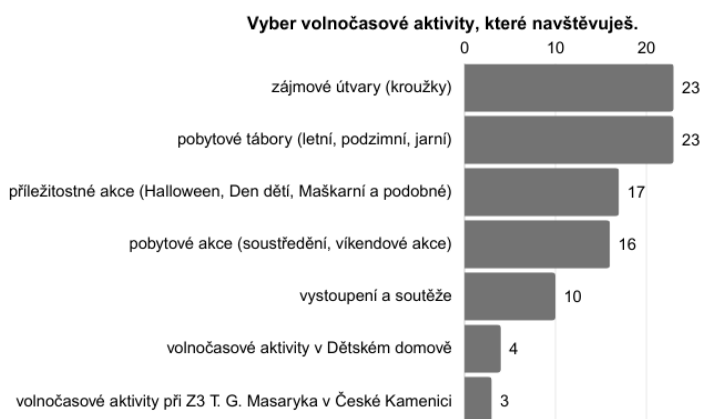
zdroj: vlastní

V grafu č. 9 spatřujeme velký podíl spolupráce dětí s rodiči při výběru volnočasových aktivit, což je u mladších žáků zcela pochopitelné a vhodné. Mnoho dětí na 1. stupni si dokonce vybírá volnočasové aktivity samo. V grafu č. 10, tedy u dětí 2. stupně ZŠ, pozorujeme samostatnost při výběru, vybírají si volnočasové aktivity převážně samostatně. 17 respondentů uvedlo, že jim s výběrem pomáhají rodiče a 13, že jim kroužky vybírají rodiče. U těchto otázek bylo možné vybrat více odpovědí, proto nemůžeme zcela jistě vyvodit, zda dětem na druhém stupni vybírají kroužky pouze rodiče.

Graf č. 11- typy volnočasových aktivit, které děti 1. stupně navštěvují

zdroj: vlastní

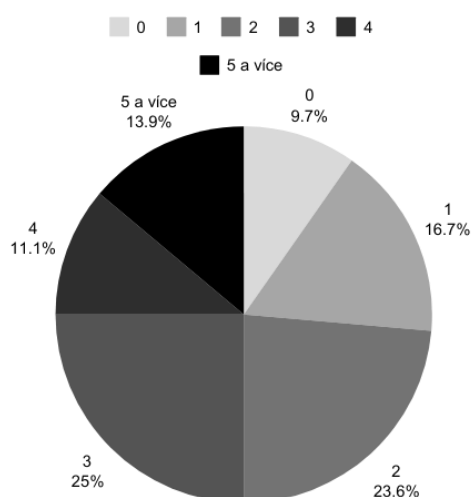

Graf č. 12- typy volnočasových aktivit, které děti 2. stupně navštěvují

zdroj: vlastní

Výsledky grafu č. 11 a grafu č. 12 jsou uvedeny v absolutních číslech, v počtu odpovědí. U těchto otázek bylo možné vybrat více odpovědí. Zájmové útvary jsou vhodnou a dle výsledků i nejvyužívanější formou volnočasových aktivit, a to i u mladších i u starších respondentů. Jedná se o pravidelnou činnost v době školní družiny, a i proto je nejvíce využívána především mladšími žáky. V grafu č. 15 můžeme vidět, že mladší žáci mají v oblibě příležitostné akce. Školní družina je také hojně zastoupena zejména u menších dětí. Vcelku oblíbenou formou trávení volného času u dětí 2. stupně ZŠ, jak můžeme vidět v grafu č. 16, jsou i pobytové akce a tábory. U starších dětí jsou oblíbené pobytové tábory, a to zejména ty letní. Méně časté jsou poté příležitostné a pobytové akce.

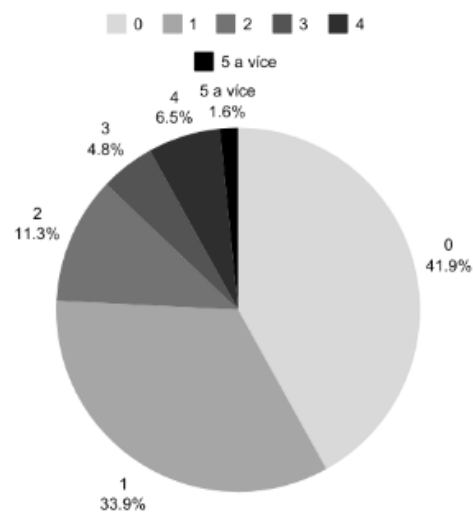
Kolik různých zájmových činností Vaše dítě navštěvuje?

Graf č. 13- počet ZČ u dětí 1. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

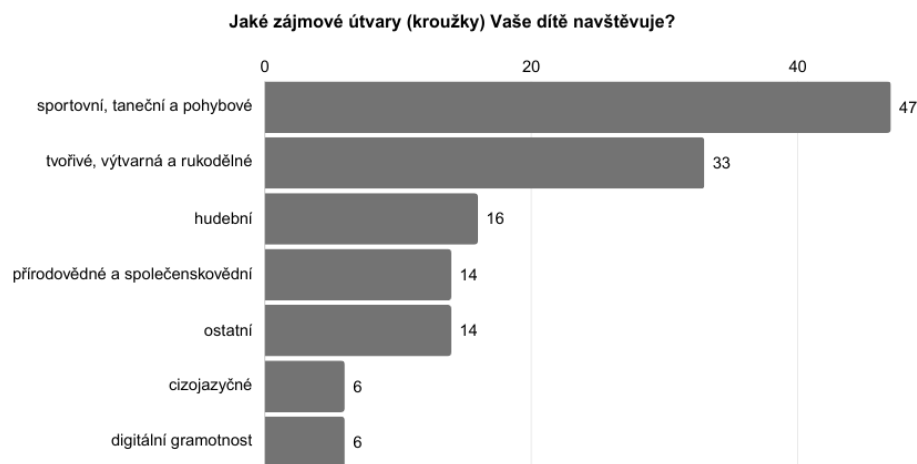
Kolik různých zájmových útvarů celkem navštěvuješ?

Graf č. 14- počet ZČ u dětí 2. stupně ZŠ

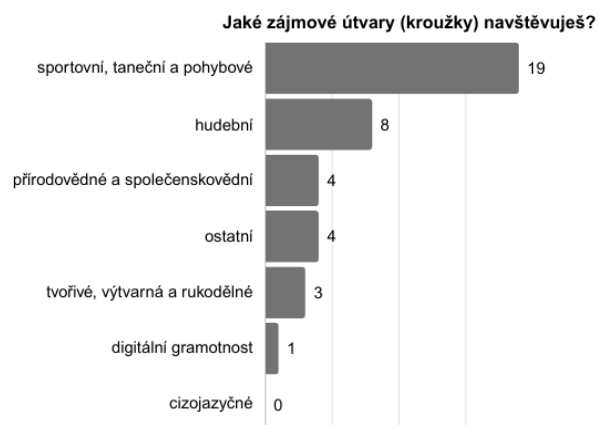
zdroj: vlastní

U otázek, na základě jejichž odpovědí jsou vytvořeny tyto grafy, bylo možné vybrat pouze jednu odpověď. Výsledky těchto grafů jsou tak uvedeny vždy v procentech z dané skupiny respondentů. U dětí 1. stupně vidíme, že zhruba čtvrtina dětí nenavštěvuje žádný nebo 1 kroužek. Zbytek respondentů, tedy rodičů dětí na 1. stupni ZŠ uvedlo, že jejich dítě navštěvuje 2, 3, 4 anebo 5 a více zájmových činností. Při pohledu na graf č. 14 vidíme značný rozdíl. U dětí 2. stupně ZŠ je potřeba mnohem více motivovat žáky, jelikož asi tři čtvrtiny dětí nenavštěvují žádné kroužky nebo pouze jeden kroužek. Pouze tedy 24,2% dětí uvedlo, že navštěvují 2 a více zájmových činností.

Graf č. 15- typy zájmových útvarů dětí 1. stupně

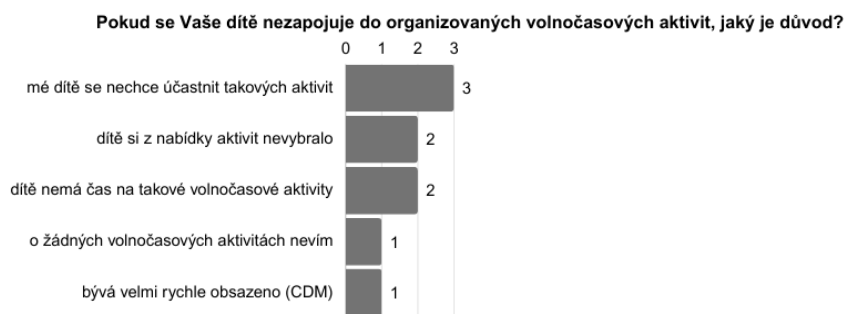
zdroj: vlastní

Graf č. 16- typy zájmových útvarů dětí 2. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Grafy č. 15 a č. 16 budou sloužit pro orientaci, které zájmové činnosti jsou pro děti nejvíce poutavé. Odpovědi v nich jsou uvedeny v absolutních počtech odpovědí, jelikož bylo možné napsat více odpovědí. Jak můžeme vidět, pro obě skupiny jsou to sportovní, taneční a pohybové kroužky. Mladší děti poté navštěvují tvořivé, výtvarné a rukodělné kroužky, zatímco u starších dětí jsou na druhém místě kroužky hudební. Hudba ale také patří k zájmům mladších žáků, jelikož jsou hudební kroužky na 3. pozici v grafu. Také by bylo vhodné kroužky, které jsou nejméně navštěvované, jako kroužky cizích jazyků a digitální gramotnosti, více podpořit a zkusit jimi zaujmout nové děti.

Graf č. 17- důvody nevyužívání organizovaných volnočasových aktivit dětmi 1. stupně ZŠ

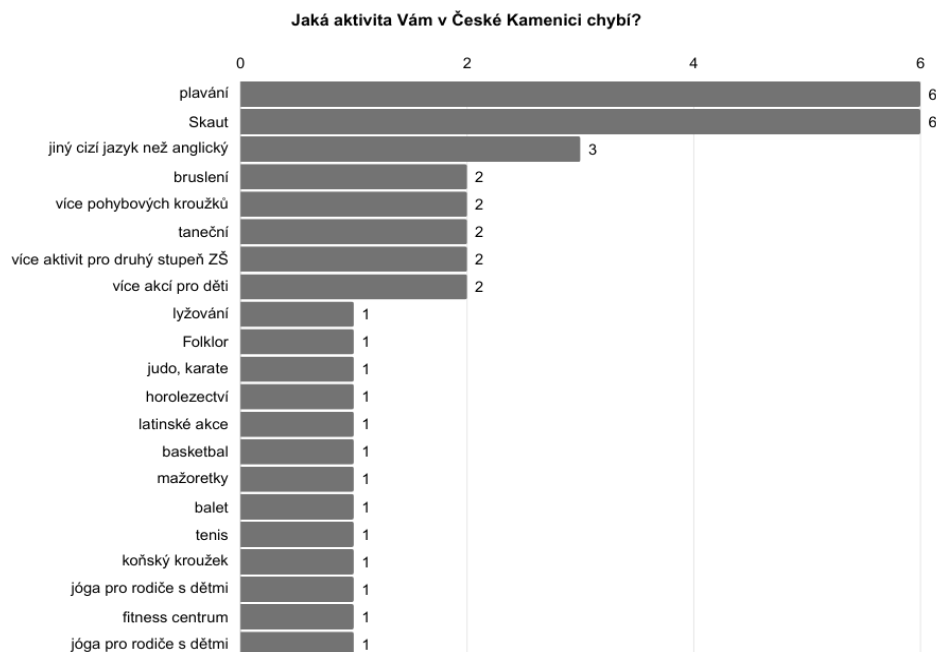
zdroj: vlastní

Graf č. 18- důvody nevyužívání organizovaných volnočasových aktivit dětmi 2. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Výsledky těchto otázek jsou shrnuty do grafů, kde jsou uvedeny absolutní počty odpovědí respondentů. Graf č. 17 ukazuje, že rodiče tvrdí, že jejich dítě se volnočasových aktivit účastnit nechce. Graf také ukazuje, že podle dvou rodičů si děti z nabídky nevybraly nebo na takové aktivity nemají čas. Jeden z rodičů dokonce uvedl, že o volnočasových aktivitách neví. V grafu č. 18 je viditelný jasný nezáměr starších žáků o volnočasové aktivity. Můžeme také vidět, že 12 žáků nevyužívá volnočasové aktivity kvůli tomu, že na to nemají čas. Nabídka pro starší žáky je užší než pro mladší, zřejmě proto také 11 starších žáků uvedlo, že si z nabídky volnočasových aktivit nevybraly nic, co by je zajímalo. I pro tyto případy byla položena další otázka. 3 děti uvedly, že nenavštěvují kroužek kvůli tomu, že si to nepřejí jejich rodiče. Taktéž u těchto otázek bylo možné vybrat více odpovědí, jelikož respondenti mohou mít více důvodů k tomu tyto aktivity nenavštěvovat.

Graf č. 19- aktivity, které v České Kamenici chybí podle rodičů dětí 1. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Graf č. 20- aktivity, které v České Kamenici chybí podle dětí 2. stupně ZŠ

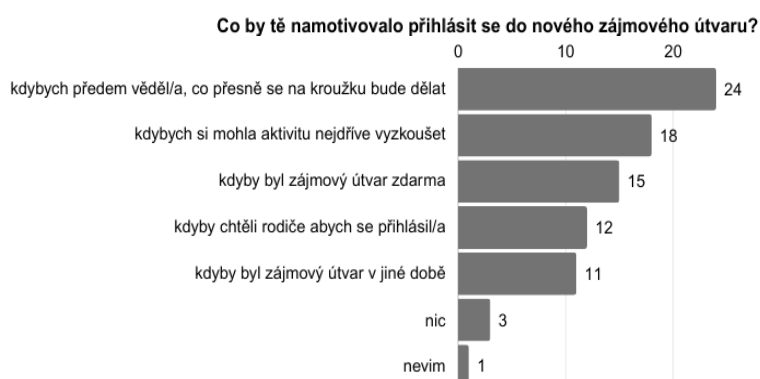
zdroj: vlastní

V grafech č. 19 a č. 20 můžeme vidět přímé návrhy činností, které by respondenti ocenili v České Kamenici. Nejvíce v České Kamenici chybí rodičům plavání a Skauti. Také se tu objevuje zájem o jiný cizí jazyk, než je angličtina. Dalšími jsou taneční kroužky, bruslení, motokáry, tenis, házená, cyklistika, turistika a i další. Respondenti také požadují více kroužků pro 2. stupeň ZŠ.

Graf č. 21- vhodná motivace k volnočasovým aktivitám navržená rodiči dětí 1. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

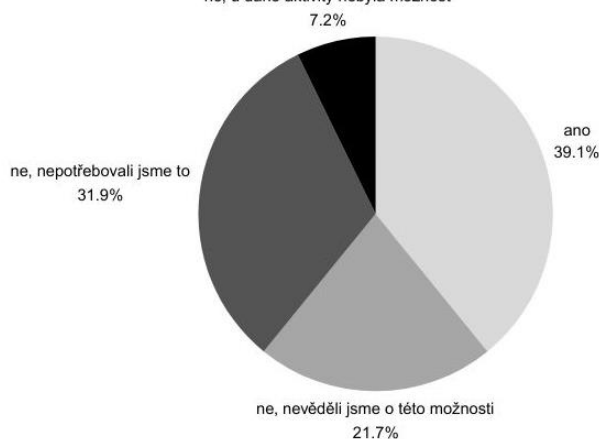

Graf č. 22- vhodná motivace k volnočasovým aktivitám navržená dětmi 2. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Výsledky v grafech č. 21 a č. 22 jsou uvedeny v absolutních počtech odpovědí. Z grafů je více než jasné, že u prvostupňových dětí rodiče čekají na projevení zájmu u samotného dítěte. Rodičům dětí by také při jejich rozhodování pomohlo znát přesnou náplň kroužku. V grafu č. 21 také můžeme vidět, že by rodičům pomohlo, kdyby byly kroužky zdarma nebo kdyby byl zájmový útvar v době jejich pracovní doby. U dětí na druhém stupni by dětem pomohlo znát náplň daného kroužku, díky čemuž by se mohly lépe rozhodnout, zároveň kdyby si tyto aktivity mohli předem vyzkoušet. Zároveň i pro děti by bylo nápomocné, kdyby byl ZÚ zdarma. 12 dětí uvedlo, že by se na kroužek přihlásily, kdyby to chtěli jejich rodiče a 11 dětí, kdyby probíhal ZÚ jinak časově. Celkem 3 děti jsou přesvědčeny o tom, že by je nemotivovalo nic k využívání těchto aktivit. U těchto otázek bylo možno vybrat více odpovědí.

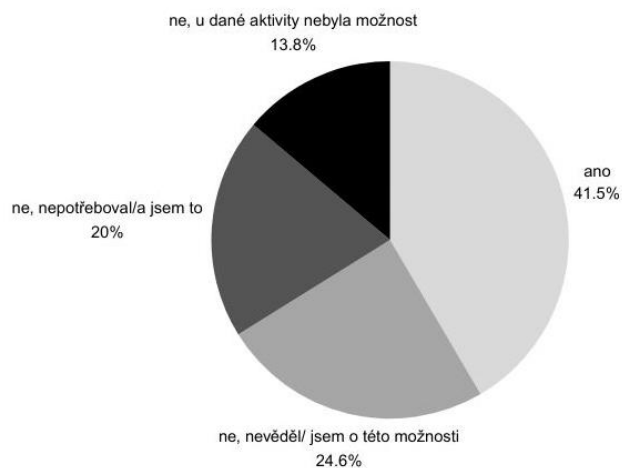
Využili jste možnosti vyzkoušet kroužek ještě před tím, než se na něj dítě přihlásilo?
ne, u dané aktivity nebyla možnost

Graf č. 23- přehled využití zkoušky kroužku před přihlášením u dětí 1. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Využil/a jsi možnost vyzkoušet kroužek ještě před tím, než ses na něj přihlásil/a?

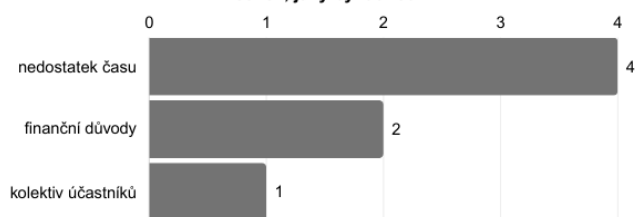

Graf č. 24- přehled využití zkoušky kroužku před přihlášením u dětí 2. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

V těchto grafem nalezneme odpovědi v procentech z jednotlivých skupin. Přibližně z jedné třetiny v obou sledovaných stupnicích se účastníci přihlásili na aktivity bez využití zkoušky kroužku. U obou skupin nadpoloviční většina nevyužila této možnosti. Kolem 20%-25% se v obou skupinách pohybovaly odpovědi respondentů, které dokazují, že o této možnosti nevěděly.

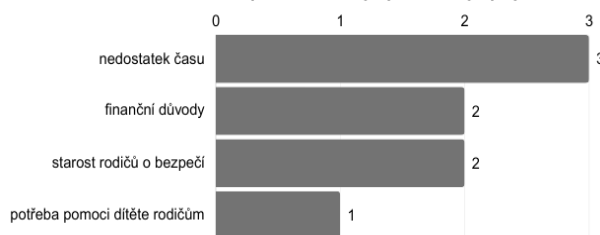
Pokud někdy nastala situace, kdy jste vy, rodiče či zákonní zástupci, nesouhlasili s přihlášením dítěte na kroužek, jaký byl důvod?

Graf č. 25- důvody nesouhlasu rodičů s přihlášením dítěte 1. stupně ZŠ na kroužek

zdroj: vlastní

Pokud někdy nastala situace, kdy rodiče nesouhlasili s tím, abys chodil na nějaký kroužek, jaký byl důvod?

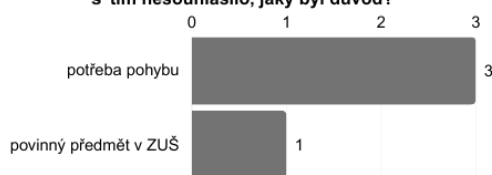

Graf č. 26- důvody nesouhlasu rodičů s přihlášením dítěte 2. stupně ZŠ na kroužek

zdroj: vlastní

V grafech jsou zobrazeny odpovědi v absolutních počtech odpovědí, jelikož odpovědi byly psány volně, bez možnosti výběru z položek. Obě skupiny se shodují ve dvou hlavních důvodech. Prvním důvodem je nedostatek času. Druhým důvodem je finanční náročnost zájmových útvarů. Dalšími důvody pro odchod z kroužku jsou spíše osobní důvody dětí a jejich rodin – zdravotní stav, starost rodičů o bezpečí, potřeba pomoci rodičům.

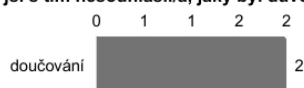
Pokud někdy nastala situace, kdy jste vy, rodiče či zákonní zástupci, přihlásili dítě na kroužek přes to, že s tím nesouhlasilo, jaký byl důvod?

Graf č. 27- důvody přihlášení na kroužek přes nesouhlas dítěte 1. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Pokud někdy nastala situace, kdy tě rodiče přihlásili na kroužek přes to, že jsi s tím nesouhlasil/a, jaký byl důvod?

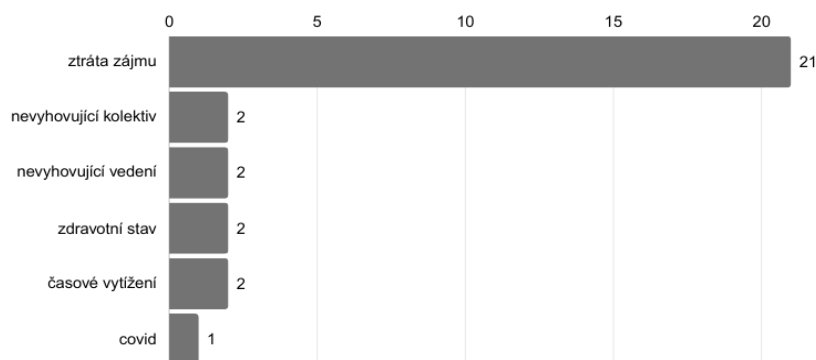

Graf č. 28- důvody přihlášení na kroužek přes nesouhlas dítěte 2. stupně ZŠ

zdroj: vlastní

Grafy č. 27 a č. 28 nám zobrazují odpovědi v absolutních počtech, jelikož tu byla možnost volné odpovědi, nikoli výběru z možností. Ukazují, že někteří rodiče přihlásili svoje děti na kroužek přes to, že samy děti nechtěly. Uvedené důvody jsou ale zcela pochopitelné. Potřeba pohybu je dobrý důvod, jelikož pohyb je pro děti velmi důležitý. U druhostupňových dětí bylo uvedena pouze potřeba doučování, pomoc s přípravou na školní vyučování.

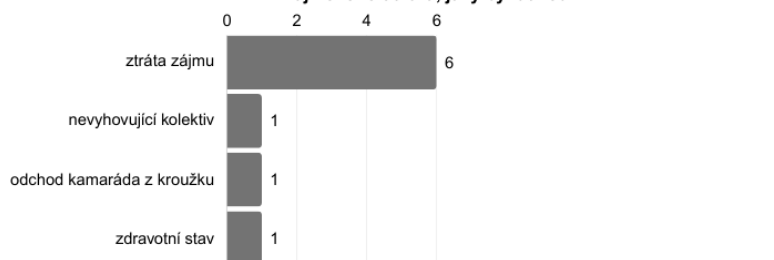
Pokud se Vaše dítě někdy v průběhu roku odhlásilo z nějakého zájmového útvaru, jaký byl důvod?

Graf č. 29- důvody odhlášení dětí 1. stupně z kroužků

zdroj: vlastní

Pokud ses někdy v průběhu roku odhlásil/a z nějakého zájmového útvaru, jaký byl důvod?

Graf č. 30- důvody odhlášení dětí 2. stupně z kroužků

zdroj: vlastní

U otázek, jejichž odpovědi jsou zobrazeny v grafech č. 30 a č. 31 byly možné volné odpovědi, proto jsou výsledky uvedeny v celkovém počtu odpovědí. Nejčastějším důvodem odchodu dítěte z kroužku je ztráta jeho zájmu o danou aktivitu. Dalším, také vlivným důvodem, je nevyhovující kolektiv účastníků, také v neposlední řadě i nevyhovující vedoucí ZÚ, zdravotní stav nebo odchod kamaráda ze ZÚ.

Graf č. 31- dodatky rodičů k nabídce volnočasových aktivit v České Kamenici

zdroj: vlastní

Graf č. 32- dodatky dětí k nabídce volnočasových aktivit v České Kamenici

zdroj: vlastní

Tyto grafy zobrazují opět absolutní počet odpovědí, jelikož byla možná pouze volná odpověď. Na tyto otázky však neodpovědělo mnoho respondentů. Z odpovědí, které jsme získali, můžeme vyčíst, že u rodičů dětí na prvním stupni byla vyjádřena spokojenost s nabídkou volnočasových aktivit. Někteří rodiče si žádají více příležitostných akcí. Co se týká příliš rychle obsazených kroužků, opět zmiňují, že vše je na dohodě s vedoucím ZÚ. Respondenti by také žádali více aktivit pro děti z 2. stupně ZŠ. Další tipy, které by mohly napovědět, jak zlepšit nabídku volnočasových aktivit v České Kamenici, se víceméně shodují s nápady na volnočasové aktivity, které v České Kamenici chybí (viz graf č. 19 a graf č. 20). Také se tu objevuje nespokojenost rodiče s tanečním oborem v ZUŠ, který je dle jeho názoru bez vývoje.

6.5 Diskuze

Děti, které uvedly, že se ve volném čase nudí, nemůžeme přesně říci, jestli se pouze nudí anebo jestli je to jen jedna z částí výplně jejich volného času, jelikož u otázky bylo možno vybrat více odpovědí. Pokud by se jednalo o značnou část jejich volného času, který by byl vyplněn „nudou“, u těchto dětí hrozí výskyt či rozvoj patologických jevů, proto by zde také bylo vhodné pedagogické ovlivnění volného času. Pro tuto skupinu dětí bude navržena taková forma volnočasových aktivit, která bude zcela dobrovolná, aby neměly pocit, že nemají v rozhodování svobodu, kterou v tomto období potřebují.

Ukázalo se, že značná část respondentů navštěvuje volnočasové organizace. Ti, kteří již organizace volného času navštěvují, mohou přispět k posílení motivace pro další děti, které se neúčastní takových aktivit. Mohou být posílením motivace navštěvovat organizace volného času například pro své kamarády či spolužáky ve školní třídě. Mohou je s aktivitami seznámit a pomáhat jim.

Tabulka s přehledem propagace na různých místech nám odhalila, že nejméně se o volnočasových aktivitách dozvídají rodiče i děti od zaměstnanců organizací a školy. V tomto ohledu by tedy bylo vhodné s dětmi i na jiných kroužcích o volnočasových aktivitách více mluvit a doporučovat další zájmové útvary a jiné volnočasové aktivity s ohledem na individuální zájmy a potřeby dítěte.

Tím, že rodiče pomáhají s výběrem, jak můžeme vidět v grafu č. 9, se aktivně podílejí na zájmech dítěte a dávají tím najevo, že mají zájem o to, aby dítě mělo smysluplnou náplň volného času, což samotné dítě také motivuje k tomu trávit volný čas v organizacích volného času.

U dětí 1. stupně vidíme (viz graf č. 13), že zhruba čtvrtina dětí nenavštěvuje žádný nebo 1 kroužek. Bylo by vhodné tyto děti více motivovat pro nalezení zájmů či alespoň ke zkoušce některých zájmových činností. U všech ostatních dětí se bude více uplatňovat posílení či udržení motivace, která je velmi potřeba, aby nedošlo ke ztrátě zájmu, což je u mladších dětí velmi časté. Je na vedoucím ZÚ, aby udržel zajímavost a poutavost obsahu, a to například využíváním nových metod. Při pohledu na graf č. 14 vidíme značný rozdíl. U dětí 2. stupně ZŠ je potřeba mnohem více motivovat žáky, jelikož asi tři čtvrtiny dětí nenavštěvují žádné kroužky nebo pouze jeden kroužek. Tím se samozřejmě objevuje i riziko výskytu patologických jevů, čemuž chceme zabránit.

Mnozí rodiče tvrdí, že jejich dítě se volnočasových aktivit účastnit nechce. Domnívám se, že by to mohlo být způsobeno tím, že se svými dětmi o volnočasových aktivitách nemluví a možná se nezajímají o to, co by děti chtěly dělat. Jeden z rodičů dokonce uvedl, že o volnočasových aktivitách neví. Myslím si, že je jeden z mála, který volnočasové aktivity nezachytil.

Nezájem starších žáků o organizované volnočasové aktivity je dosti viditelný v grafu č. 18. V tomto případě by bylo vhodné najít a zachytit zájem, který by je mohl alespoň částečně upoutat. I pro tyto žáky bude navržena motivace v podobě ukázek jednotlivých aktivit. Můžeme také vidět, že žáci často nevyužívají volnočasové aktivity kvůli tomu, že na to nemají čas. Z jakého důvodu se nedostatek času vyskytuje u dětí na prvním stupni, nedokáží odhadnout. U druhostupňových dětí se jedná zřejmě o učení a o přípravu na školní vyučování. Finanční náročnost je v naší oblasti velmi předpokládána, jelikož sociální situace je bohužel v některých rodinách velmi složitá a náročná, stejně tak ve společnosti. V tomto případě by bylo vhodné informovat rodiče o možnosti finanční pomoci skrze různé nadace, otevřené kluby a podobné. Nabídka pro starší žáky je užší než pro mladší, zřejmě proto více starších žáků uvedlo, že si z nabídky volnočasových aktivit nevybraly nic, co by je zajímalo.

Díky návrhům z grafů č. 19 a č. 20 se nám otevřely nové nápady a návrhy činností pro ty děti, které si z aktuální nabídky nevybraly. Samozřejmě nejdříve musí dojít k vyhodnocení dostupnosti prostorů pro aktivitu, zajištění vedoucího a podobně. Česká Kamenice nedisponuje krytým plaveckým bazénem, proto kroužek plavání bohužel není možné přímo ve městě realizovat. Skaut, který byl také častým nápadem, je možný k řešení, dá se nad ním uvažovat. Jiný jazyk než anglický by byl vhodný spíše pro starší žáky, bylo by taktéž vhodné zjistit, o který jazyk by byl největší zájem. Pokud by se poté našel vhodný lektor, bylo by reálné otevřít nový ZÚ. Některé aktivity, které respondenti uvedli, že jim v České Kamenici schází, tu jsou, ale zřejmě o nich jen nevědí. Jedná se o taneční kroužky, tenis, házenou, cyklistiku, turistiku a hraní her. Všechny ostatní nápady budou sloužit k inspiraci pro další zájmové útvary.

Odpovědi některých respondentů přímo vybízejí motivovat rodiče k tomu, aby více mluvili se svými dětmi o tom, co by je bavilo dělat a nabízet jim aktivity. Pro druhostupňové děti by bylo vhodné připravit volné ukázky daných kroužků a představení jejich náplně.

Je potřeba, aby si účastník nejdříve vyzkoušel aktivitu a nahlédl do kroužku ještě dříve, než se přihlásí, aby nedocházelo k tak častému odhlašování dětí z kroužků. Také je důležité udržet zájem dítěte, což velmi záleží na vedoucím zájmového útvaru, který by měl využívat zábavné metody, a také by měl mít vhodné vlastnosti a schopnosti pro vedení takového zájmového útvaru.

Někteří respondenti si žádají více příležitostných akcí. Osobně si ale myslím, že v České Kamenici je velmi živo po celý rok a nouze o takové akce tedy není. Respondenti by také žádali více aktivit pro děti z 2. stupně ZŠ. Nevýhodou v tomto směru je, že i když se otevrou aktivity pro starší děti, tak bohužel z důvodu velmi malého zájmu, se nedají dlouhodobě udržovat, a proto se některé v průběhu roku musí i zrušit. Aby nedošlo ke zrušení a poté následného otevření dalších zájmových útvarů pro druhostupňové děti, bylo by vhodné namotivovat více dětí k takovému trávení volného času.

6.6 Závěry z výzkumu

Dotazníky byly celkem zodpovězeny 72 rodiči a 62 dětmi. Celkem jsem tedy zjistila informace o volném čase 134 dětí. Výsledky dotazníkového šetření celkově odpovídají na tyto výzkumné otázky, které byly předem stanoveny:

Z jakých důvodů děti navštěvují či nenavštěvují zájmové útvary?

Grafy ukazují, že děti navštěvují kroužky nejčastěji z důvodu, že je jejich náplň baví, což znamená, že tam chodí rádi a nenuceně, chtějí zájmové útvary navštěvovat. Důvodem jejich účasti je také přítomnost jejich kamarádů, což dokládá, že jsou většinou spokojeni i s kolektivem. To, že se děti chtějí něco nového naučit, dozvědět je velmi podstatné a skrze zájmové činnosti se tak mohou realizovat a uspokojit tuto svou potřebu. Zájem rodičů o to, aby se jejich dítě účastnilo takových aktivit, poté není pro děti při jejich rozhodování tím nejpodstatnějším faktorem. Pro motivaci k navštěvování zájmových činností by dětem nejvíce pomohlo, kdyby si mohly aktivity předem vyzkoušet, a až poté by se na ně, pokud by je zaujaly, mohly přihlásit.

Nejčastějším důvodem neúčasti v zájmových útvarech je prostý nezájem dítěte o volnočasové aktivity. Myslím si, že u některých dětí, může tento nezájem pramenit z nevědomosti, či z toho, že samy děti neobjevily svůj zájem. Při takto rozmanité nabídce volnočasových aktivit se přesto našli tací, kteří tvrdí, že si z nabídky nevybrali. Z mladších žáků si z nabídky nevybrala 3% dětí, ale ze starších žáků si z nabídky nevybralo dokonce 18% dětí. Tuto skutečnost můžeme provázat s požadavkem na více

kroužků pro děti z druhého stupně ZŠ, což znamená, že je potřeba děti více informovat o tom, že takové kroužky existují a ty se poté nemusely rušit z důvodu malé účasti. Dalšími důvody jsou nedostatek času či nesouhlas rodičů s účastí na kroužku.

Čím je ovlivněno jejich rozhodnutí pro určitou oblast volnočasových aktivit?

Rozhodnutí dětí pro určitou oblast volnočasových aktivit je nejsilněji ovlivněno jejich zájmy, tím, co je baví. Nemalý význam při jejich rozhodování mají také vrstevníci a kamarádi dětí, které se zájmových aktivit také účastní. Potřeba se něco nového naučit a dozvědět je u dětí také velmi častým faktorem, který je při jejich rozhodování ovlivňuje. Rodiče hrají při výběru aktivit také určitou roli, kterou si ale mnoho dětí nemusí uvědomovat. Rozhodnutí pro určitou oblast volnočasových aktivit je tedy závislé na zájmech dítěte, méně poté na tom, co chtějí rodiče. Značně jejich rozhodnutí také ovlivňují jejich přátelé a vrstevníci.

Jaké jsou nejčastější důvody odhlášení ze zájmových kroužků?

V průběhu roku se několik dětí ze zájmových útvarů odhlásilo. Zde se jedná o ztrátu či oslabení motivace, která dítě ke kroužku a celkově zájmu dovedla. Ztráta zájmu může být způsobena mnoha faktory, například nevyužíváním poutavých metod, neobměňováním činnosti apod. Ve výsledcích dotazníků se objevuje dokonce i nevyhovující vedení. Tyto dva důvody spolu úzce souvisí, jelikož vedoucí ZÚ sám tvoří obsah a náplň daného kroužku a je na něm, aby aktivity vytvořil pro děti zajímavé a zábavné, zároveň tak, aby svou činností v kroužku plnil celoroční plán.

Kde se děti o volnočasových aktivitách dozvídají?

Místa propagace volnočasových aktivit se liší skupinou respondentů i tím, jestli se jedná o propagaci zájmových útvarů či akce a táborů. Dobré je vědět, že velký počet respondentů se o nabídku jednotlivých zájmových aktivit sám zajímá a aktivně ji vyhledává. Rodiče dětí 1. stupně jsou pro zájmové útvary nejvíce upoutávány skrze plakáty, letáčky rozdané do škol a webové stránky. Dále jsou velice často informováni od svých dětí či ostatních rodičů. Pro akce a tábory je to obdobné. Obě kategorie volnočasových aktivit také sledují na webových stránkách, i když druhostupňové děti mnohem méně. Děti druhého stupně jsou informováni především od svých kamarádů či rodičů a to pro zájmové útvary i akce a tábory, poté skrze plakáty. Myslím, že jsem u těchto dětí čekala větší aktivitu na sociálních sítích.

Odpovědi na předem stanovené výzkumné otázky týkající se volného času dětí jsme získali od 134 respondentů. Dozvěděli jsme se, že nejčastějších důvodem účasti dětí na kroužcích je jejich vlastní zájem a přítomnost kamarádů. Na druhou stranu důvodem neúčasti je nedostatek zájmu či motivace k účasti. Důvody k odhlášení jsou poté ztráta zájmu či nevyhovující vedení. Propagace skrze plakáty, letáky a webové stránky se zdá být velice účinná. Lidé si předávají informace o volnočasových aktivitách v České Kamenici i mezi sebou, což dokládá, že určitě mají své místo ve společnosti a mluví se o nich.

6.7 Návrhy způsobu motivace

Návrhy motivace přímo navazují na odpovědi dotazníkové šetření. Výchozí pro vytvoření motivace budou ty odpovědi, které zahrnují aktuální náplň volného času dětí, způsoby, jakými se dozívají o volnočasových aktivitách, co je nejčastějším důvodem odhlášení ze zájmových útvarů a důvody využívání a nevyužívání volnočasových aktivit.

Následující návrhy motivace budou sloužit buďto k získání nové motivace či k udržení a posílení již působící motivace. Je zřejmé, že nejsilnější motivací pro děti bude motivace vnitřní, která vychází především z potřeb, zájmů dítěte. Návrhy se týkají vnější motivace, jelikož je potřeba dítě nejdříve zaujmout, oslovit, poté může motivace přejít ve vnitřní.

Tato kapitola obsahuje celkem 10 návrhů pro motivaci dětí k získání či udržení motivace k trávení volného času ve volnočasových organizacích. Tyto návrhy jsou navzájem propojené, a pokud chceme k organizovanému trávení volného času přivést a udržet co nejvíce dětí, měli bychom využít návrhů motivace komplexně, každá totiž působí z jiného úhlu a důležitá je spolupráce všech složek, navzájem se totiž podporují.

6.7.1 Medializace

Větší propagace na webových stránkách a sociálních sítích poslouží k dobré informovanosti veřejnosti o nabídce volnočasových aktivit. Propagace na webových stránkách a sociálních sítích, jako jsou Facebook a Instagram, se osvědčila jako způsob, kde se respondenti nejčastěji dozívají o volnočasových aktivitách. Jedná se o nedílnou součást viditelnosti volnočasových organizací. Skrze tyto platformy a na nich zveřejňovaný obsah se k lidem dostávají podstatné informace o veškerém dění v organizaci. Webové stránky by měly být přehledné, jednoduché, aby se v nich návštěvník snadno orientoval. Je také ale důležité, aby byl obsah poutavý, čehož můžeme

dosáhnout například zajímavými plakáty či videi s ukázkami činností, které mohou být vytvořeny také samotnými dětmi.

Aby se zvýšil počet návštěvníků na těchto platformách, bylo by vhodné umístit do organizací, ale i například do škol, QR kódy, které by odkazovaly na profily institucí. QR kódy mohou být v tištěné podobě umístěny na nástěnky, či mohou být přidány na plakáty, letáčky anebo brožury, které se rozdávají do škol.

Sledující profilů volnočasových organizací bychom měli zapojit do dění v nich. Učinit tak můžeme skrze ankety, online kvízy či například testy pro zjištění pro ně vhodného kroužku.

6.7.2 Spolupráce s rodiči

Rodina hraje klíčovou roli v životě dítěte. Nejen pro získání, ale i pro udržení motivace je důležitý zájem rodičů o to, aby dítě smysluplně naplňovalo svůj volný čas. Měli bychom proto apelovat na rodiče, aby naslouchaly dětem v jejich zájmech, aby s dětmi o jejich zájmech a volném čase mluvili. I tak můžeme pomoci tomu, aby děti navštěvovaly kroužky, akce a tábory, které si vyberou dle jejich zájmu a navštěvovaly je rády. Pokud děti tyto volnočasové aktivity rády nenavštěvují, jsou k tomu nuceni, nebo je mají „za trest“, ruší tím atmosféru celého dění a tím i zážitky z kroužků ostatním účastníkům.

Důležitá je nejen komunikace rodiče s dítětem, ale i komunikace rodiče s vedoucím zájmové činnosti. Vedoucí poskytují rodičům zpětnou vazbu o tom, jak si dítě na vede, i o jeho chování. Na základě toho mohou rodiče s dítětem pracovat, a pokud je to potřeba, tak i spolupracovat na nápravě negativního chování. Zpětná vazba vedoucího plní svou funkci v případě, pokud se u dítěte projeví zvláštní talent, který je vhodné rozvíjet.

6.7.3 Spolupráce se školou

Škola a zejména pedagogové mají na děti velký vliv, a to i v oblasti volného času. Kromě toho, že škola pořádá své vlastní volnočasové aktivity v podobě akcí, nám ale může pomoci přilákat nové účastníky i do zájmových útvarů, akcí a táborů. Důležitá je domluva s ředitelem školy, který může předat informace skrze třídní učitele dětem. Sám ředitel školy může nabídku volnočasových aktivit vložit např. do bakalářů, aby se dostala k rodičům v digitální podobě. Třídní učitelé, jak se ukázalo z dotazníkového šetření,

informují děti slovně o volnočasových aktivitách velmi málo, a pokud tak činí, tak pouze pro akce základní školy. I v tomto směru by pomohla větší komunikace učitelů s dětmi ohledně jejich volného času.

Do jednotlivých tříd základní školy se mohou dětem rozdávat brožury s nabídkou aktivit a letáčky, plakáty se mohou rozvěsit ve třídách. Opět se na nástěnkách mohou objevit i QR kódy s přístupem na webové stránky a sociální sítě organizací.

6.7.4 Ukázky aktivit

K získání motivace, zejména u druhostupňových dětí, kde je to dle výsledků více potřeba, by bylo vhodné, aby si děti nejdříve aktivity vyzkoušely, na vlastní oči viděly, co se na kroužku dělá. Ukázky činností se mohou uskutečňovat na základní škole během třídnických hodin po domluvě s ředitelem školy a vyučujícím dané třídy.

Pokud se někdo ze třídního kolektivu činnosti už věnuje, zapojí se do ukázek také a tak předá zkušenosti z činností svým spolužákům. Vliv vrstevníků je v tomto věku totiž velmi důležitý. To samé můžeme realizovat ve třídách školní družiny.

Ukázky aktivit se nemusí objevit pouze ve školách, ale také je dobré je prezentovat na dnech otevřených dveří jednotlivých institucí či ve výukových programech pro školy. Uvedu příkladem z praxe a práce Centra dětí a mládeže v České Kamenici. V rámci projektu Podpory polytechnického vzdělávání a gramotnosti v Ústeckém kraji (ÚK IKAP A2), který je spolufinancován Evropskou unií, jsou uskutečňovány povinné výuky pro třídy základní školy. Pro děti to znamená, že tráví dopoledne s lektory v organizaci, kteří je provedou 3 oblastmi. Jedná se o oblast digitální gramotnosti, polytechniky a logiky, takže si děti zkouší aktivity, které spadají do těchto oblastí. V rámci digitální gramotnosti se učí programovat, pracují s roboty, v rámci polytechnického vzdělání rozvíjí svou manuální zručnost při výrobě ze dřeva a v rámci rozvoje logického myšlení jsou pro ně připravovány únikové hry zaměřené na různá témata. Na těchto činnostech jsou totiž zakládány některé nabízené zájmové útvary, ve kterých mohou děti právě objevit svůj zájem.

6.7.5 Pomoc s nalezením zájmu

Zajímalo mne, proč některé děti nevyužívají volnočasové aktivity. Mnoho z nich odpovědělo, že nechce, může to být tím, že neví, co by je bavilo, že nemají vyhraněný zájem. Na základě toho si myslím, že by bylo vhodné vytvořit test zájmů. Měl by

obsahovat otázky, které by se zaměřovaly na to, co dítě ve volném čase již dělá a na jednotlivé činnosti. Na konci by z vyhodnocení pramenilo, který zájmový útvar by byl pro dítě vhodný. Takovýto test bych přirovnala k testům při výběru vysokých škol. I takový test by se mohl poté rozdávat ve školách při hledání vhodných zájmových útvarů a jiných volnočasových aktivit. V online podobě na již zmíněných sociálních sítích a webových stránkách by byl umístěn také.

6.7.6 Otevřený klub

Otevřený klub je forma spontánní činnosti ve volném čase dětí, která, jelikož je financována z projektu, tak je pro účastníky zdarma. Je vhodný pro setkávání vrstevníků i mimo školní prostředí a výplň času, který u dětí vzniká díky dojíždění, například při čekání na autobus, nebo ráno při čekání na školní vyučování. Účast v otevřeném klubu je dobrovolná. Nabízí nabídku různých činností, ze kterých si děti mohou vybrat a věnovat se jim individuálně. Pedagog, který je přítomný, je dětem nápomocný při výběru i při realizaci jednotlivých aktivit. Zároveň může být potřebnou podporou i ve věcech a záležitostech v osobním životě dítěte, poskytuje cenné rady.

6.7.7 Lektor, vedení

Vedoucí zájmové činnosti by měl mít vlastnosti pedagoga a pozitivně tak působit na dítě. Důležitá je jak osobnost, tak i jeho přístup ke své práci, k dětem. Sám by se měl vzdělávat, mít zájmy, jít příkladem, ocenit snahu dětí. Jedná se o neformální vzdělávání, neobsahuje tresty, vše je na bázi dobrovolnosti, což, uznávám, může být pro vedoucího v některých chvílích složité. Pedagog udržuje při realizaci aktivit pohodu a příjemnou atmosféru. Děti vnímá všechny stejně, bez rozdílu pohlaví, sociálního prostředí, ze kterého dítě pochází. Zároveň k dětem přistupuje individuálně s ohledem na jeho zvláštnosti.

Lektor plánuje lekce s důrazem na smysluplnost obsahu, schopnosti dětí a rozvíjí potřebné kvality skupiny. Lektor poznává děti skrze jejich činnost a v případě výskytu negativních jevů by měl informovat rodiče, kteří poté ve spolupráci s ním mohou pracovat na jejich potlačení. Vytváří bezpečné, spravedlivé, podnětné a dostatečně náročné prostředí a zaměřuje se ve své práci o rozvoj kompetencí potřebných pro život.

6.7.8 Náplň obsahu

Tvořený obsah zájmové činnosti naplňuje její předem připravený plán. U zájmových útvarů se jedná o celoroční plány, u akcí o organizační zabezpečení a program a u táborů o celotáborové hry, program. Tento plán (zejména u zájmových útvarů) může být poupraven také na žádost dětí. Myslím tím, že by na začátku roku vedoucí kroužku zjistil od dětí, co přesně si představují, že budou na kroužku dělat. Podle jejich představ, přání a nápadů potom může aktivity upravovat, dávat jim směr a to cestou, kterou se samy děti chtějí vydat. Tato otázka, co vlastně děti na kroužku chtějí dělat, ale může zaznít i v průběhu školního roku, kdy děti už zájem rozvíjí a tak mohou mít novou inspiraci či nápady pro nové činnosti. Často se stává, že i samy, bez vyzvání, přijdou s něčím, co by si chtěly zkusit. Je poté na vedoucím, jak s takovou informací bude pracovat, ale bylo by škoda takové pohnutky nevyužít.

Abychom udrželi motivaci dětí pro danou aktivitu, obsah musí být zajímavý, týkat se daného tématu či oblasti zájmu, a zároveň by měl být plněn skrze různé formy a metody.

6.7.9 Metody, formy aktivit

Pro udržení motivace musí být, jak je zmíněno v předešlém bodu, obsah plněný skrze zajímavé metody a formy. Dnešní doba s sebou přináší mnoho nových způsobů, jak pracovat s informacemi, a tak i mnoho nových příležitostí, jak uchopit jednotlivé aktivity a prezentovat je dětem. Metody a formy by měly být poutavé, proměnlivé a zároveň dbát na schopnosti a věk dětí. I metody a formy aktivit by měly být zaměřené na podporu spolupráce, řešení problémů, komunikačních dovedností a na rozvoj dalších kompetencí, které jsou klíčové pro úspěšnou socializaci dítěte. Pomoci nám mohou i moderní pomůcky, které jsou pro děti poutavé a zároveň velmi funkční. Materiální vybavení organizací by mělo být bohaté, moderní a vhodné pro děti. Využití didaktických pomůcek, her, digitálních technologií, ale i pohybu při aktivitách, probouzí v dítěti větší zájem o danou činnost.

Pomocí metody, formy, ale i samotný obsah činností umožňujeme dětem získat vědomosti, dovednosti a postoje, které dále využijí nejen v osobním životě, ale také v občanské i profesní oblasti.

6.7.10 Viditelné výsledky, úspěchy

Podle Strategie 2030+ spatřujeme ve volnočasových aktivitách šanci zažít úspěch bez ohledu na znevýhodnění či jiné zvláštnosti dítěte. Pokud z činnosti dětí vzejde výsledek, který je viditelný, tvoří vlastně něco, co vidí i ostatní. Může tím motivovat ostatní, kteří tyto výsledky vidí, ale i sám sebe, jelikož zanechává nějaký odkaz. Může se jednat o tvorbu výzdoby, o účast na soutěžích, o organizaci vernisáží a účasti na nich, o různé vystoupení, kde mohou předvést, co vše se naučili. S každým vyjmenovaným příkladem zanechávají účastníci nějaký odkaz. Mohou svůj zájem a um prezentovat rodině, přátelům, učitelům nebo i veřejnosti.

7 Závěr

V této bakalářské práci jsme se zaměřili na motivaci žáků základní školy v České Kamenici pro trávení volného času ve volnočasových organizacích. Svým obsahem dává tato práce možnost nahlédnout do problematiky volného času dětí, a to jak v teoretickém, tak praktickém směru. Díky jednotlivým kapitolám teoretické části se mnohem lépe orientuje v části praktické, a tak se i lépe dá porozumět všem souvislostem. Naším cílem bylo zjistit, jak motivovat děti pro smysluplné trávení volného času či jak jejich motivaci k takovému trávení udržet. Dotazníkové šetření nám skrze své odpovědi odhalilo informace o volném čase dětí, jejich volnočasových aktivitách, a také o volnočasových organizacích v České Kamenici. Na základě těchto odpovědí a z nich vycházejících grafů, vznikly nápady a návrhy motivace pro trávení volného času ve volnočasových organizacích.

Na základě odpovědí z grafů se nám podařilo vytvořit celkem 10 návrhů motivace k trávení volného času ve volnočasových organizacích, které jsou navzájem provázány a podporují se. Doufám, že návrhy motivace budou užitečné a využitelné všem institucím pro volný čas k tomu, aby získaly více účastníků zájmových činností, a i tím poskytly smysluplné trávení volného času dětem ve školním věku a předcházely tím výskytu negativních jevů u těchto dětí.

8 Seznam použitých zdrojů

1. BLÁHA, Václav. *Výchova mimo vyučování na základních školách*. Pedagogická teorie a praxe. Praha: SPN, 1984.
2. BURIÁNEK, Jiří. *Sociologie: pro střední školy a vyšší odborné školy*. Vyd. 2. Praha: Fortuna, 2001. ISBN 80-7168-754-5.
3. Centrum dětí a mládeže Česká Kamenice, příspěvková organizace. *Centrum dětí a mládeže Česká Kamenice, příspěvková organizace* [online]. 2022 [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: <https://www.cdmck.cz/>
4. Centrum dětí a mládeže Česká Kamenice, příspěvková organizace. *Česká školní inspekce* [online]. 2023 [cit. 2023-11-29]. Dostupné z: <https://portal.csicr.cz/School/600076580/>
5. ČECH, Tomáš. *Efektivní využívání volného času jako součást životního stylu dětí v postmoderní společnosti*. Pedagogická orientace, 2002, č. 2, s. 108 až 113. ISSN 1211-4669.
6. *Darujeme kroužky dětem*. Online. Darujemekrouzky.cz. 2023. Dostupné z: <https://www.darujemekrouzky.cz/> . [cit. 2023-12-29].
7. GILLERNOVÁ, Ilona a BURIÁNEK, Jiří. *Základy psychologie, sociologie: základy společenských věd: učebnice pro střední školy*. Praha: Fortuna, 1995. ISBN 80-7168-242-X.
8. HÁJEK, Bedřich; HOFBAUER, Břetislav a PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogické ovlivňování volného času: trendy pedagogiky volného času*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-262-0030-7.
9. HELUS, Zdeněk. *Psychologie pro střední školy*. Vyd. 2. - dot. Praha: Fortuna, 1998. ISBN 80-7168-406-6.
10. CHRÁSKA, Miroslav. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. 2., aktualizované vydání. Pedagogika (Grada). Praha: Grada, 2016. ISBN 9788024753263.
11. KIM, Sang H. *Tisíc a jeden způsob jak motivovat sebe i druhé*. Praha: Management Press, 1999. ISBN 80-85943-96-4.
12. KNOTOVÁ, Dana., 2006. Neformální zájmové vzdělávání dospělých ve volném čase. *STUDIA PAEDAGOGICA.*, [online] s. 67-78. ISSN 2336-4521. Dostupné na: <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/18875/>
13. LANGMEIER, Josef a KREJČÍŘOVÁ, Dana. *Vývojová psychologie*. 2., aktualiz. vyd. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2006. ISBN 978-80-247-1284-0.

14. MACEK, Milan, aj. *Střediska pro volný čas dětí a mládeže: souhrn metodických textů k vybraným problémům činnosti domů dětí a mládeže a stanic zájmových činností*. Praha: MŠMT odbor pro mládež, 1998.
15. MATĚJČEK, Zdeněk. *Co děti nejvíc potřebují*. 2. vyd. Praha: Portál, 1995. ISBN 80-7178-058-8.
16. MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY. *Volný čas a prevence u dětí a mládeže* [online]. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy České republiky, odbor pro mládež, 2002 [cit. 2023-12-30]. Dostupné z: https://www.msmt.cz/file/7327_1_1/download/
17. MUSIL, Roman. *Pedagogika: pro střední pedagogické školy*. Praha: Informatorium, 2014. ISBN 978-80-7333-107-8.
18. NOLEN-HOEKSEMA, Susan. *Psychologie Atkinsonové a Hilgarda*. Vyd. 3., přeprac. Přeložil Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0083-3.
19. PÁVKOVÁ, Jiřina. *Pedagogika volného času: [teorie, praxe a perspektivy výchovy mimo vyučování a zařízení volného času]*. Vyd. 3., aktualiz. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-711-6.
20. POSPÍŠIL, Oldřich. *Ke specifiku neformálního vzdělávání*. Pedagogická orientace, 1998, č. 2, s. 57-61. ISSN 1211-4669.
21. PRŮCHA, Jan; WALTEROVÁ, Eliška a MAREŠ, Jiří. *Pedagogický slovník*. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
22. ROTTEROVÁ, Božena a ČÁP, Jan. *Výchova aktivity mládeže ve volném čase: pedagogické a psychologické otázky volného času žáků základních devítiletých škol, výběrových škol a učňů*. Acta Universitatis Carolinae. Praha: Univerzita Karlova, 1976.
23. ŘÍČAN, Pavel. *Psychologie osobnosti: obor v pohybu*. 6., rev. a dopl. vyd., V Grada Publishing 2. Psyché (Grada). Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3133-9.
24. SKUTIL, Martin. *Základy pedagogicko-psychologického výzkumu pro studenty učitelství*. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-778-7.
25. ŠÍŠKOVÁ, Tatjana (ed.). *Výchova k toleranci a proti rasismu: [multikulturní výchova v praxi]*. Vyd. 2., aktualiz. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-182-2.
26. TECHNICKÉ KLUBY. *Regionální stálá konference Ústeckého kraje* [online]. 2023. Dostupné z: <https://rskuk.cz/technicke-kluby/>. [cit. 2023-12-29].

27. THOROVÁ, Kateřina. *Vývojová psychologie: proměny lidské psychiky od početí po smrt*. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0714-6.
28. VÁGNEROVÁ, Marie a LISÁ, Lidka. *Vývojová psychologie: dětství a dospívání*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2021. ISBN 978-80-246-4961-0.
29. VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychologie školního dítěte*. Praha: Karolinum, 1997. ISBN 80-7184-487-X.
30. VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie*. 2. vyd. Praha: Karolinum, 1999. ISBN 80-7184-803-4.
31. VAŠUTOVÁ, Jaroslava. *Být učitelem: co by měl učitel vědět o své profesi*. 2., přeprac. vyd. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, 2007. ISBN 978-807-2903-252.
32. Vyhláška č. 74/2005 Sb.: Vyhláška o zájmovém vzdělávání. In: *Www.zakonyprolidi.cz* [online]. [cit. 2023-12-29]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2005-74/>
33. *Základní umělecká škola v České Kamenici*. Online. *Www.zusck.cz*. Dostupné z: <https://www.zusck.cz/>. [cit. 2024-04-01].

Seznam příloh

Příloha č. 1- Dotazník pro rodiče dětí 1. stupně ZŠ

Příloha č. 2- Dotazník pro děti na 2. stupni ZŠ

DOTAZNÍK PRO RODIČE ŽÁKŮ 1. STUPNĚ ZŠ

Vážení rodiče a zákonní zástupci,

jmenuji se Adéla Strnadová a zajímá mě, čím jsou motivováni žáci ZŠ v České Kamenici pro aktivní trávení volného času ve volnočasových organizacích.

Prosím Vás o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká volnočasových aktivit Vašeho dítěte. Dotazník je anonymní, Vaše identita ani identita Vašeho dítěte nebude žádným způsobem odhalována a Vaše výpovědi slouží pouze k výzkumným účelům. Váš souhlas s účastí ve výzkumu spočívá právě ve vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník slouží k přehledu zdrojů motivace dětí a mládeže k trávení volného času ve volnočasových organizacích a výsledky budou sloužit k návrhu motivace a k inspiraci pro propagaci činnosti organizací pro volný čas dětí a mládeže.

Výzkum bude probíhat po dobu 14 dní, od 26. 2. 2024 do 10. 3. 2024, a to na 1. i 2. stupni ZŠ T. G. Masaryka v České Kamenici.

Vyplnění dotazníku Vám zabere cca 10-15 minut.

Děkuji Vám předem za Váš čas, který věnujete vyplnění tohoto dotazníku.

1. Mé dítě je
 - dívka
 - chlapec

2. Chodí do ____ třídy ZŠ.

3. Jak Vaše dítě tráví volný čas? (Můžete vybrat více možností)
 - tráví čas venku
 - tráví čas s kamarády
 - kouká na televizi, sleduje filmy a seriály
 - dopisuje si s kamarády
 - tráví čas na sociálních sítích
 - sleduje youtube
 - věnuje se svým zálibám
 - tráví čas s rodinou
 - nevím přesně, co ve volném čase dělá
 - jiné: _____

4. Využívá Vaše dítě volnočasové aktivity? (Vyberte jednu možnost)
 - ano
 - ne

5. Které organizace Vaše dítě navštěvuje? (Můžete vybrat více možností)
 - Centrum dětí a mládeže Česká Kamenice
 - Základní umělecká škola v České Kamenici
 - FK Česká Kamenice (fotbalisté)
 - CK 1967 Česká Kamenice, z. s. (cyklisté)
 - Nizkoprahové centrum Česká Kamenice
 - Dětský domov Země dětí (volnočasové aktivity)
 - ZŠ T. G. Masaryka Česká Kamenice (volnočasové aktivity)
 - Jiné (popište): _____

6. Jak se dozvídáte o nabízených zájmových útvarech, kroužcích? (Můžete vybrat více možností)
 - aktivně nabídku vyhledávám
 - z plakátů na nástěnkách v organizacích, ve škole

- z plakátů na vývěsných plochách ve městě
 - z letáčků rozdaných do škol
 - od zaměstnanců školy
 - od zaměstnanců organizací
 - z webových stránek organizací
 - ze sociálních sítí organizací (facebook, instagram)
 - přímo od dítěte
 - od ostatních rodičů
 - o žádných takových aktivitách nic nevím
 - jiné (popište): _____
7. Jak se dozvídáte o pořádaných akcích a táborech? (Můžete vybrat více možností)
- aktivně nabídku vyhledávám
 - z plakátů na nástěnkách v organizacích, ve škole
 - z plakátů na vývěsných plochách ve městě
 - z letáčků rozdaných do škol
 - od zaměstnanců školy
 - od zaměstnanců organizací
 - z webových stránek organizací
 - ze sociálních sítí organizací (facebook, instagram)
 - přímo od dítěte
 - od ostatních rodičů
 - o žádných takových aktivitách nic nevím
 - jiné (popište): _____
8. Proč Vaše dítě navštěvuje tyto organizace? (Můžete vybrat více možností)
- žádné organizace nenavštěvuje
 - aktivity a činnosti ho baví
 - chce se něco nového dozvědět a naučit
 - chodí tam kamarádi mého dítěte
 - jakožto rodiče/zákonní zástupci chceme, aby tam chodilo
 - jsou důležité pro jeho budoucnost
 - jiné (popište): _____
9. Kdo vybírá Vašemu dítěti kroužky a jiné volnočasové aktivity? (Můžete vybrat více možností)
- my, jakožto rodiče (zákonní zástupci)
 - dítě si vybírá samo
 - dítě spolu s námi, rodiči
 - sourozenci
 - pomáhají mu pedagogičtí pracovníci organizace
 - jiné: _____
10. Vyberte volnočasové aktivity, které Vaše dítě navštěvuje. (Můžete vybrat více možností)
- školní družina

- zájmové útvary
- pobytové akce (soustředění, víkendové akce)
- příležitostné akce (Halloween, Den dětí, Maškarní rej a podobné)
- pobytové tábory (letní, podzimní, jarní)
- příměstské tábory
- vystoupení a soutěže
- volnočasové aktivity v Dětském domově
- volnočasové aktivity při ZŠ T. G. Masaryka a gymnázia v České Kamenici

11. Jaké zájmové útvary (kroužky) Vaše dítě navštěvuje? (Napište název nebo oblast)

12. Kolik různých zájmových útvarů celkem Vaše dítě navštěvuje? _____

13. Pokud se Vaše dítě nezapojuje do organizovaných volnočasových aktivit, jaký je důvod? (Můžete vybrat více možností)

- dítě si z nabídky aktivit nevybralo
- dítě nemá čas na takové volnočasové aktivity
- mé dítě se nechce účastnit takových aktivit
- o žádných volnočasových aktivitách nevíme
- nepřeji si, aby se jich účastnilo
- jiné: _____

14. Jaká aktivita Vám v České Kamenici chybí? _____

15. Co by Vás namotivovalo přihlásit dítě do nového zájmového útvaru? (Můžete vybrat více možností)

- kdyby dítě o zájmový útvar projevilo zájem
- kdybych předem věděl/a, co přesně se bude na kroužku dělat
- kdyby byl zájmový útvar zadarmo
- kdyby byl zájmový útvar v době mé pracovní doby
- jiné: _____

16. Využili jste možnosti vyzkoušet kroužek ještě před tím, než se dítě na kroužek přihlásilo? (Vyberte jednu možnost)

- ano
- ne, nevěděli jsme o této možnosti
- ne, nepotřebovali jsme to
- ne, nebyla možnost

17. Nastala někdy situace, kdy jste vy, rodiče, nesouhlasili s přihlášením dítěte na kroužek? Pokud ano, jaký byl důvod? _____

18. Nastala někdy situace, kdy jste vy, rodiče, přihlásili dítě na kroužek přes to, že s tím nesouhlasilo? Pokud ano, jaký byl důvod?

19. Odhlásilo se Vaše dítě někdy v průběhu roku z nějakého zájmového útvaru? Pokud ano, jaký byl důvod?

20. Je ještě něco, co byste chtěl/a k nabídce volnočasových aktivit v okolí České Kamenice dodat?

DOTAZNÍK PRO ŽÁKY 2. STUPNĚ ZŠ

Ahoj,

jmenuji se Adéla Strnadová a zajímá mě, proč žáci ZŠ v České Kamenici tráví nebo naopak netráví svůj volný čas ve volnočasových organizacích.

Prosím tě o vyplnění tohoto dotazníku, který se týká tvého volného času. Dotazník je anonymní, tvoje identita nebude žádným způsobem odhalována a odpovědi slouží pouze k výzkumným účelům. Tvůj souhlas s účastí ve výzkumu spočívá právě ve vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník slouží k přehledu zdrojů motivace dětí a mládeže k trávení volného času ve volnočasových organizacích a výsledky budou sloužit k návrhu motivace, k inspiraci pro propagaci činnosti organizací pro volný čas dětí a mládeže.

Výzkum bude probíhat po dobu 14 dní, od 26. 2. 2024 do 10. 3. 2024, a to na 1. i 2. stupni ZŠ T. G. Masaryka v České Kamenici.

Vyplnění dotazníku ti bude trvat asi 15 minut.

Děkuji ti předem za čas, který věnuješ vyplnění tohoto dotazníku.

1. Jsem
 - dívka
 - chlapec

2. Chodím do ____ třídy ZŠ.

3. Jak trávíš volný čas? (Můžeš vybrat více možností)
 - trávím čas venku
 - trávím čas s kamarády
 - koukám na televizi, sleduji filmy a seriály
 - dopisují si s kamarády
 - trávím čas na sociálních sítích
 - sleduji youtube
 - věnuji se svým zálibám a koníčkům
 - trávím čas s rodinou
 - nudím se
 - jiné: _____

4. Využíváš volnočasové aktivity? (Vyberte jednu možnost)
 - ano
 - ne

5. Které organizace navštěvuješ? (Můžete vybrat více možností)
 - Centrum dětí a mládeže Česká Kamenice
 - Základní umělecká škola v České Kamenici
 - FK Česká Kamenice (fotbalisté)
 - CK 1967 Česká Kamenice, z. s. (cyklisté)
 - Nízkoprahové centrum Česká Kamenice
 - Dětský domov Země dětí (volnočasové aktivity)
 - ZŠ T. G. Masaryka Česká Kamenice (volnočasové aktivity)
 - Jiné (Popište): _____

6. Jak se dozvídáš o nabízených zájmových útvarech, kroužcích? (Můžeš vybrat více možností)
 - aktivně nabídku vyhledávám
 - z plakátů na nástěnkách v organizacích, ve škole
 - z plakátů na vývěsných plochách ve městě
 - z letáčků rozdaných do škol

- od zaměstnanců školy
- od zaměstnanců organizací
- z webových stránek organizací
- ze sociálních sítí organizací (facebook, instagram)
- od rodičů
- od kamarádů
- o žádných takových aktivitách nic nevím
- jiné: _____

7. Jak se dozvídáš o pořádaných akcích a táborech? (Můžeš vybrat více možností)

- aktivně nabídku vyhledávám
- z plakátů na nástěnkách v organizacích, ve škole
- z plakátů na vývěsných plochách ve městě
- z letáčků rozdaných do škol
- od zaměstnanců školy
- od zaměstnanců organizací
- z webových stránek organizací
- ze sociálních sítí organizací (facebook, instagram)
- od rodičů
- od kamarádů
- o žádných takových aktivitách nic nevím
- jiné: _____

8. Proč navštěvuješ tyto organizace? (Můžete vybrat více možností)

- Žádné organizace nenavštěvuji
- aktivity a činnosti mě baví
- chci se něco nového dozvědět a naučit
- chodí tam moji kamarádi
- moje rodiče chtějí, abych tam chodil/a
- jsou důležité pro moji budoucnost
- jiné (popište): _____

9. Kdo ti vybírá kroužky a jiné volnočasové aktivity? (Můžeš vybrat více možností)

- vybírám si sám/sama
- při výběru mi pomáhají rodiče
- kroužky mi vybírají rodiče
- pomáhají mi sourozenci
- pomáhají mi pedagogičtí pracovníci organizace
- jiné: _____

10. Vyber volnočasové aktivity, které navštěvuješ. (Můžeš vybrat více možností)

- zájmové útvary (kroužky)
- pobytové akce (soustředění, víkendové akce)
- příležitostné akce (Halloween, Den dětí, Maškarní rej a podobné)

- pobytové tábory (letní, podzimní, jarní)
- příměstské tábory
- vystoupení a soutěže
- volnočasové aktivity v Dětském domově
- volnočasové aktivity při ZŠ T. G. Masaryka v České Kamenici

11. Jaké zájmové činnosti (kroužky) navštěvuješ? (Vypiš názvy nebo oblast)

12. Kolik různých zájmových útvarů celkem navštěvuješ? _____

13. Pokud se nezapojuješ do organizovaných volnočasových aktivit, jaký je důvod? (Můžeš vybrat více možností)

- z nabídky aktivit jsem si nevybral/a
- nemám čas na takové volnočasové aktivity
- nechci se účastnit takových aktivit
- o žádných volnočasových aktivitách nevím
- rodiče si nepřejí, abych se takových aktivit účastnil/a
- jiné: _____

14. Jaká aktivita ti v České Kamenici chybí? _____

15. Co by tě namotivovalo se přihlásit do nového zájmového útvaru? (Můžeš vybrat více možností)

- kdybych předem věděl/a, co přesně se bude na kroužku dělat
- kdybych si mohl/a aktivitu nejdříve vyzkoušet
- kdyby chtěli rodiče, abych se přihlásil/a
- kdyby byl zájmový útvar zadarmo
- kdyby byl zájmový útvar v jiném čase
- jiné: _____

16. Využil/a jsi možnost vyzkoušet kroužek ještě před tím, než ses na něj přihlásila? (Vyber jednu možnost)

- ano
- ne, nevěděl/a jsem o této možnosti
- ne, nepotřeboval/a jsem to
- ne, nebyla možnost

17. Nastala někdy situace, kdy rodiče nesouhlasili s tím, abys chodil na nějaký kroužek? Pokud ano, jaký byl důvod? _____

18. Nastala někdy situace, kdy tě rodiče přihlásili na kroužek přes to, že jsi s tím nesouhlasil/a? Pokud ano, jaký byl důvod? _____

19. Odhlásil/a ses někdy v průběhu roku z nějakého zájmového útvaru? Pokud ano, jaký byl důvod?

20. Je ještě něco, co byste chtěl/a k nabídce volnočasových aktivit v České Kamenici dodat?
